

10
10

10
10

J. q. 354, 2.

D. G. Calixti

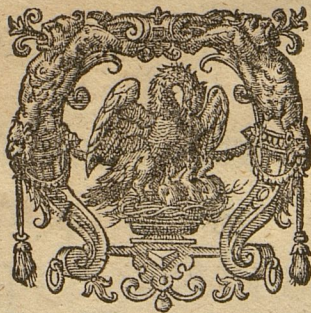
De Peccato tractatq̄ diversi.
Disp: et Scriptura Sacra.
de Pontifice Romano Orationes.
Diversarū materiarū Orat.
Animadversiones in confessionem Thomae.
Disp: et. Baptismo.

Aliquot Disp: magis
sub Præsidio Calixti.

De primatu Romani Pontificis.
et Sanctissimi Trinitatis mysterio.
Laudatio funebris in obitu Calixti
Gerh. dity. et corruptelis Ecol. Decid.
Disp: et praesent Corp: & sang. Anoth.

6
GEORGII CALIXTI
S. THEOL. D. ET IN
ACAD. IVLIA PRIMARI
PROFESSORIS
ANNOTATIONES
ET
ANIMADVERSIONES
IN CONFESSIO-
NEM,

Quam Thorunii Borussorum in instituto Colloquio An-
no cIo Io cXLV. Reformati obtulerunt,
Post editionem Batavam minùs emendam
denuò correctius editæ.

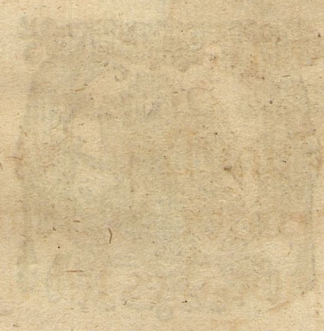

BRVNSVICI
Typis & sumptibus ANDRÆ DVNKERL.
cIo Io c LV.

GEORGI CALIXTI
S. THEOL. D. ET IN
ACAD. IVL. PRIMARI
ANNOTATIONES
ANIMADVERSIONES
IN CONGRSSIONE

NEM.

Manuscriptum in Bibliotheca
Universitatis Lipsiensis
Codex No. 1234
Fol. 100v

ADMODUM REVERENDO, ILLUSTRIS ET MAGNIFICO
DOMINO

JOHANNI ADOLPHO

KIELMANNO

in Satropholm & Obdorff

SERENISSIMI CIMBRORUM DUCIS

DOMINI

FRIDERICI

Consiliorum arcanorum ac Camerae Praesidi ut &

Cancellario optimè merito

Præposito Ecclesiae Collegiatae Hamburgensis

Domino suo & Mæcenati submissè colendo

Omnia in DEO Felicia.

ILLUSTRIS DOMINE,

QVum Brunsvvici modò
negotiorum causâ ad ali-
quot dies subsistam, vi-
deo Typographum Ani-
madver-

madversiones Has Venerandi Do-
CTORIS mei alterâ & rectiore Editi-
one procurare. Transmisi equidem
haut pridem exempla pristinæ editio-
nis Batavæ; quæ quoniam ex aliquo
parùm emendato descripta fuerunt,
alicubi admodùm obscura sunt & in-
tricata. Quod itaque corrigi potuit,
hac in manus oblata opportunitate,
corrigendum esse existimavi, & exem-
pla, quæ nuper exhibita sunt, commo-
dioribus permutanda. Nec ineptè me
facturum credidi, si His ipsis Excellen-
tissimum Nomen Tuum, MAXIME PA-
TRONE, devoto cultu præfigerem. Qui
omnia Optimi CALIXTI Scripta Judi-
cio candido & benevolo æstimare so-
les, Huic etiam, sat scio, non denegabis

favo-

favorem Tuum gratiosum. ego verò
& velsic publicè profiteor, Fecisse Te,
MAGNIFICE DOMINE, multis ac magnis
Beneficiis Tuis, ut, nisi pro grato ani-
mo memorem Benignus acceptes, in-
grato prorsus mihi & vivendum sit &
moriendum.

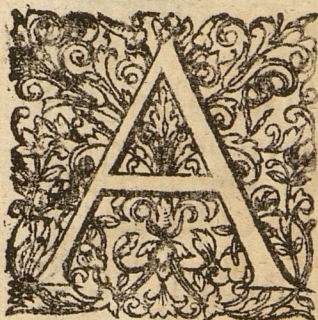
DEUM supplex veneror, ut PRINCIPI,
ut PATRIAE, ut publico Christiani Or-
bis Emolumento Nobilissimam KIEL-
MANNIORVM Familiam quàm felicissimè
& usque ac usque faciat Florere.

ADMODUM REVERENDÆ ET ILLUSTRIS
MAGNIFICENTIÆ TUÆ

*Brunsvici a. d.
27. April. Anno
c1713 c LV.*

*devotissimus &
observantissimus cultor
Samuel Voss.*

LECTORI TYPOGRAPHVS.

Nimadversiones has Venerandus Auctor in ipso Thoruniensi Colloquio scripsit, postquam Confessionem suam Ecclesiasticus Reformatorum Praeses ei obtulisset. Quæ postmodum in plurium describentium manus pervenerunt, variâ, ut fieri solet, fortunâ; donec tandem superiore anno typis apud Batavos evulgarentur. Qui edidit, cum bono & sincero animo edidisse constat, quod satis testatus est ipse tum Praefatiunculâ, quæ subii-cietur, tum adscriptis in margine summulis. Verùm, quòd fortè nactus esset exemplum minùs emendatum; aut quòd officio suo parùm invigilaret, qui corrigendis Operarum erratis studium promiserat, extrusum est egregium scriptum adeò deformi habitu, ut alicubi sensum adsequi non valeas. Ego itaque, quod multorum votis optabatur, exemplum nactus magis emendatum & accuratum, id ipsum hìc interim exhibeo, quantâ potuit fieri diligentia expressum, donec (quod DEVS faxit) optimus Senex & hoc & reliqua sua *avéndoræ* ex domestico Typographéo voluerit prodire. Qui qualem hujus, germanico Tractatu *Verantwortung* inscripto mentionem fecerit,

rit, non videtur omittendum. Anno, inquit, 1649.
den fünfften Octobris ist zu mich gekommen Herr Iohan-
nes Bythnerus Theologorum Reformatorum Præses,
und hat mir gebracht die Confessionem, welche von ihnen
übergeben/ mit bitte/ ich möchte dieselbe für mich nehmen/ mei-
ne Meinung darüber eröffnen/ und worin ich mit ihnen nicht
einig were/ anzeigen: solches solte ihnen lieb seyn und wol auff-
genommen werden. Das habe ich gethan/ so viel Zeit und
Gelegenheit leiden wollen. Bey dem loco de Peccato habe
ich ein wenig erinnert. Weil aber heutiges Tages die größe
feste und wichtigste Streitigkeiten/ die uns von einander hal-
ten/ die Lehre von der Prædestination oder Gnadenwahl/ und
vom heiligen Sacrament betreffen/ als habe ich dieselbe etwas
weitleufftiger erörtert/ die Wahrheit behauptet/ und ihnen sol-
ches eingewortet/ welches auch/ wie ich anders nicht ver-
spüret/ wol auffgenommen worden. Nunc sequitur supe-
rius memorata Præfatiuncula, quam præmisit, qui in Ba-
taviâ edidit.

Christia

Christiane Lector.

Hlla, proh dolor! hujus sequioris seculi sive tabes sive labes est, ut qui ex Pythagoræ cauto: *καθ' ἄρα βίωσθαι, βενὲ λατρεῖν, βενὲ vixerit.* Magno CALIXTO, per publicum Professionis suæ munus, in hoc deplorando Ecclesiæ schismate, tam provido & tam felici esse non licuit: Hinc fortè foetus hic *Calixtina mentis* Elephantino partu, tot annos, in utero gestus, non nisi Cæsareo, id est, cæso parentis utero, nasci potuit; BEN-ONT quidem invito parenti, BEN-IAMEN tamen, ex piorum desiderio, Ecclesiæ hic erit.

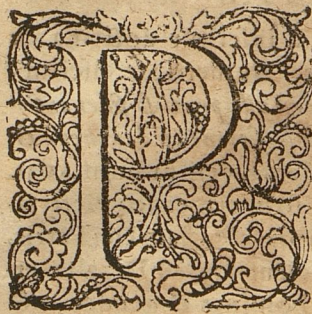
Tu, mi Lector, calidis suspiriis mecum ingemisce, ut tandem *pœniteat Israëlitas de Beniamine fratre suo, & dicant: exscinderemusne hodie tribum unam ex Israël? an in aeternum consumet gladius? an nescis amaritudinem fore in fine? quousque ergo non edicemus populo, ut avertantur à persecutendis fratribus suis? Faxit Deus pacis & concordia, ut B. Martyris Cypriani consilium tandem utrinque ratum sit: Non quia aliquando erratum, semper errandum est, cum magis sapientibus & Deum timentibus congruat, patefacta & perspecta veritati libenter & constanter obsequi, quàm pertinaciter & obstinatè, contra Fratres & consacerdotes, pro Hæreticis reluctari. FIAT!*

Pag. 3. lin. 4. leg. apprehenduntur p. 27. lin. 17. leg. Dico itaque, p. 28. lin. 6. leg. fuerunt, hæreseos lin. 10. leg. est nullum p. 38. lin. 21. leg. cujus p. 39. lin. 17. leg. intelligi, vel p. 59. lin. 22. leg. Nec p. 63. lin. 9. leg. negare p. 70. lin. 4. leg. toto pectore

DE

DE PECCATO.

*Peccatum originis non tantum in
iustitia nudâ carentiâ, sed etiam
in pravitate, seu pronitate ad ma-
lum consistit. Hanc pravitatem &
pronitatem ira existimo intelli-
gi, ut ipsa pronitas sive concupi-
scentia, tamquam aliquid mate-
riale, prava sit propter adhaeren-
tem inordinationem sive avorsitatem,*

Num. 70

tamquam formale, quod faciat
eam esse peccatum, & propter quod etiam dicatur
esse pravitas & pronitas ad malum. Pronitas ad caducum
& vel utile vel delectabile bonum, modò esset ordinata,
id est, non proclivis ad præferendum talium rerum amo-
rem pietati & dilectioni Deo debitæ, non foret peccatum.
Licitum enim est & rectum amare patriam, parentes,
uxorem, liberos; modò amor sit ordinatus, id est, non
magis appetitur, quam amari debent, nec recuses amorem
eorum missum facere, si cum pietate & dilectione, quam
Deo debemus, simul consistere nequeat. Privatio hujus
ordinis vel rectitudinis facit eam pronitatem vel concu-
piscenciam peccatum esse, sive spectetur quoad actum pri-
mum, sive quoad secundum. Pronitas igitur ista est ma-
teriale: privatio rectitudinis, (qualis sanè rectitudo & le-
gitima subordinatio ante lapsum fuit, imputanda iustitiæ
originali) est formale. Quod ideo saltem monetur, ne

D. Calixtus
non docet
Peccatum
Originis
esse merè
privativû;
sed forma-
liter esse
nō nisi pri-
vationem.

A

quis

quis ipsum peccati formale existimet constitui in quodam positivo; & inde per consequentiam eliciat, vel ipsum peccatum à Deo esse, vel dari vera & realia entia, quæ ad aliam primam causam, quàm ad Deum, referri oporteat.

DE GRATIA.

Núm. IIX.

Doctrinæ de Gratiâ inseritur doctrina de gratuitâ electione. Numero IIX. dicitur, *electos nos esse non ex ullo præviso fidei aut operum merito vel dispositione, sed ex merâ & indebitâ gratiâ.* Idem repetitur num. XV II.

Electio facta secundum præscientiam. Ergo non absolute.

Non quidē electi sumus ex præviso fidei merito; electi tamen sumus *κατὰ πρόγνωσιν*, secundū præscientiam Dei Patris, 1. Pet. 1, 2 Rom. IIX, 29; XI, 2. Præscientia igitur Dei ab æterno eligentis pro objecto habuit homines eligendos. Si terminata fuit ad homines ut homines, vel ut miseros, iræque & damnationi obnoxios, tum omnes eligi oportuisset. Eligere autem est alios ab aliis segregare & separare. Hoc quum factum sit secundum præscientiam, necesse est per præscientiam prævisum vel præcognitum aliquid fuisse in nonnullis, ijs videlicet, qui electi sunt, quod in aliis non fuerit deprehensum. Alioquin enim secundū præscientiam nulla electio vel separatio fieri potuisset. *Nemo eligitur, ait Augustinus, nisi jam distans ab illo, qui rejicitur: unde quod dictum est, quia elegit nos Deus ante mundi constitutionem, non video quomodo sit dictum, nisi de præscientiâ fidei & operum pietatis.* Ita ad Simplicianum juxta antiquam sententiam scripsit ante ortum cum Pelagio certamen ipse Augustinus. Quid enim sit, secundum cuius præscientiam facta fuerit ab æterno electio, dubitari vix potest. Nempe oportet idem esse, per quod à parte hominum reapse in tempore positum & præstitum

Lib. 1. quæst. 2.

stitum finis & effectus æternæ electionis, sive justificatio & hereditas cœlestis obtinetur. Quod non est aliud, quam obsequium evangelio præstitum, sive fides vera & viva, quâ promissiones evangelicæ & meritum Christi apprehenditur. Per quod enim homines in tempore discernuntur, ut alij sint electi & heredes regni cœlestis, alij non sint; idem etiam fuerit objectum illius præscientiæ, secundum quam in æternitate facta fuit eorundem hominum electio & ab alijs separatio. Et implicat, aliud esse per quod à parte nostrâ in tempore constituamur & reputemur electi; aliud verò secundum cujus præscientiam in æternitate à Deo electi fuerimus. Cujus, inquam, interventu electi habemur & sumus in tempore; idem in præscientiâ positum facit, ut electi simus in æternitate. Sed fides & c. Ergo. In æternitate quidem eligit nos Deus sine nobis, vel absque aliquo actu per nos præstito: atque adeo hîc non concurrimus nisi objectivè. Quales videlicet in tempore sumus, puta fideles vel infideles, tales obiicimur præscientiæ divinæ in æternitate. Neq; quidquam est novi vel insoliti, nos æternæ Dei præscientiæ objectum præbere. Imò quæcunq; à nobis in tempore sive minima sive maxima aguntur, ea sunt æternæ præscientiæ objectum. Atq; ita ad electionem, quæ in æternitate secundum præscientiam peragitur, non concurrimus nisi objectivè. Sed ad justificationem, quæ in tempore fit, concurrimus etiam effectivè: nempe à nostrâ parte fides, tanquam aliqua causa intervenit. Dicimur itaque justificari fide, ex fide, per fidem: quales loquutiones de electione non occurrunt.

Sicut autem in tempore fides in actu posita non præjudicat gratuita justificationi, ita nec in æternitate fides præscita gratuita electioni. Quamvis enim in justificatio-

Objectum
præscientiæ
fides.

Homines
tantum ob-
jectivè con-
currunt in
divinâ præ-
scientiâ si-
ne respectu
meriti.

ne fides à parte hominis concurrat ut aliqua causa, nihilominus quia tota pendet à Dei gratiâ, propterea etiam totum justificationis beneficium gratuitum est. Pari ratione quamvis electio facta sit secundum præscientiam, quæ objectum habeat homines Evangelio credituros, & in fide perseveraturos: hæc tamen ipsa præscita fides à gratiâ, quæ initium, progressum & perseverantiam pendet, & tamquam à gratiâ dependentem præscientia intuetur. Fides itaque præscita & ut objectum accepta non magis derogare potest gratiæ electioni, quam fides in actu posita, & rationem causæ sortita gratiæ justificationi.

Fides Dei
donum gra-
tuitum.

Interim fides est peculiare Dei donum, & simul est actus intellectus, quatenus est ad sensus; & voluntatis, quatenus est fiducia: & ab hisce facultatibus homini naturalibus elicitur & prodit. Neque enim iis apponitur tanquam saxis vel lignis. Quod autem ab iisdem sibi relictis & efficaciâ supernaturali destitutis produci nequeant, res docet ipsa. Actus enim supernaturales, quales hi sunt, à facultatibus intra naturæ limites subsistentibus non possunt effici. Evidens est argumentum: Quod è principiis lumine naturæ notis non potest deduci & evinci, ei etiam ab intellectu non nisi naturalibus viribus sive naturali intelligendi facultate instructo firmus & immotus ad sensus præberi non potest. At nullus fidei articulus peculiari divinâ revelatione patefactus è principiis lumine naturæ notis educi vel evinci potest. Ergo.

Sicut autem naturales intellectus vires superant & excedunt articuli fidei, quatenus sunt verum supernaturales: ita quoque voluntatis, quatenus sunt bonum supernaturale, in quod per fiduciam & spem & amorem, qui voluntatis actus sunt, recumbere & inniti oportet. Pari ratione

ne

ne concupiscentia, quæ in renatis quoque superest, perti-
 cione fertur impetu, majoribus etiam objectorum va-
 rietate & illecebris, quibus dæmonum quoque homini-
 bus insidiantium accedunt astus, irritatur, quàm ut hæc
 omnia per vires naturæ sibi relictas queant superari; pec-
 catum, ne dominetur ei que auscultetur, comprimi; ca-
 ro cum affectibus & cupiditatibus crucifigi; atque adeo
 sanctimonia, sine quâ nemo videbit Dominum, præstari;
 & corpora nostra Deo hostia viva, sancta, accepta sisti.
 Rectè itaque se habent capitula VI. & VII. synodi Arausica-
 næ II, circa annum seculi sexti trigesimum reliquiis Pela-
 gianorum oppositæ, quæ subjungimus. *Si quis sine gra-
 tiâ Dei credentibus, volentibus, desiderantibus, conantibus,
 laborantibus, vigilantibus, studentibus, petentibus, quaren-
 tibus, pulsantibus nobis misericordiam dicit conferri; non au-
 tem divinitus, ut credamus, velimus, vel hæc omnia, sicut o-
 portet, agere valeamus, per infusionem & inspirationem S.
 Spiritus in nobis fieri confitetur; aut humilitati aut obedi-
 tiæ humanæ subjungit gratiæ adiutorium: nec ut obedientes
 & humiles simus, ipsius gratiæ donum esse consentit, resistit
 Apostolo dicenti: Quid habes, quod non accepisti? & gratiâ
 Dei sum id quod sum. Si quis per naturæ vigorem bonum ali-
 quod, quod ad salutem pertinet vitæ æternæ, cogitare sicut ex-
 pedit, aut eligere, sive salutarî, id est, Evangelizanti prædi-
 cationi consentire posse confirmat, absque illuminatione & in-
 spiratione S. Spiritus, qui dat omnibus facultatem in consen-
 tiendo & credendo veritati, hæretico fallitur spiritu, non in-
 telligens vocem Dei in Evangelio dicentis: Sine me nihil po-
 testis facere. Et illud Apostoli: Numquid idonei sumus co-
 gitare aliquid à nobis, quasi ex nobis? Sed sufficientia no-
 stra ex Deo est.*

Synod.
 Arausicæ
 cap. 6. & 7.
 explicatur.

Vade

Vnde autem habeatur gratia illa tantopere necessaria, & quomodo operetur, his ipsis Arausicanorum verbis haut obscure docetur. Ajunt nos absque illuminatione & inspiratione Spiritus sancti evangelizanti prædicationi non posse consentire. Per istam illuminationem & inspirationem intelligitur gratia, quocunque tandem nomine appelletur, præveniens, excitans, operans, cooperans. Conjungitur autem evangelizanti prædicationi. Nempe ordinariè (nam si præter communem ordinem Deo aliquando visum fuerit operari, quis ei modum præscribat?) gratia non datur, nisi quibus prædicatur Evangelium, atque adeo unà cum Evangelio, & per Evangelium. Hinc igitur Evangelium dicitur *potentia Dei ad salutem omni credenti*, id est, potens & efficax organum, per quod Deus credentium salutem operatur. Tale autem organum non esset, si adjunctam, additam vel inditam gratiam, quam diximus, non haberet. Pone enim Evangelio alicubi prædicato gratiam eam non conjungi, sive per id & unà cum eo auditoribus non conferri; perinde fuerit, ac si non prædicaretur. Absque eâ enim ad sensus, qualis requiritur præberi non magis potest, quàm si prædicatum non esset. Hinc etiam ministerium Evangelij dicitur *ministerium Spiritus*, quia videlicet cum Evangelio conjuncta est & datur gratia Spiritus, ad præstandum ea, quæ Evangelium ad salutem obtinendam præscribit & requirit, necessaria. Lex, ut per ipsam salus habeatur, exigit perfectam & exactam sui observationem & impletionem. Sed ad eam præstandam vires non adfert vel largitur. Ministerium legis itaque ministerium literæ & mortis appellatur, quòd lex tantùm sit litera, sive tantum præcipiat, & vires ad satisfaciendum non suppeditet.

Sed

Hinc gratia
Dei præve-
niens exci-
tans &c.

Per medium
ordinariè:
prædicationem
Evangelizantem.

Rom. 1, 16.

Hæc habet
inditam &
conjunctam
gratiam ef-
ficacem Dei.

2. Cor. 3, &

Sed ministerium Evangelij est ministerium Spiritûs, quia Evangelio gratia & virtus supernaturalis & spiritualis, quanta ad obsequium Evangelio præstandum opus est, conjungitur.

Quomodo operetur hæc ipsa gratia sive illuminatio & inspiratio Spiritûs sancti indicatur, quum dicitur quòd *det omnibus facultatem in consentiendo & credendo veritati.* Gratia Dei facultatem dat, non necessitat.

Facultatem dat, necessitatem non imponit. Non itaque determinat ad alteram contradictionis partem, nempe ad necessariò credendum. Nec enim operatur potentiâ absolutâ sed ordinariâ & juxta conditiones quas sibi ponere & admittere visum fuit. Patitur itaq; sibi resisti sive actiones, quas incoavit, impediri, excuti & pleno effectu sive eventu privari. Inde S. Stephanus ad Judæos: *Vos semper Spiritui*

sancto resistitis & obnitimini; sicut Patres vestri ita & vos. Et ad eisdem S. Paulus: Vos repellitis verbum Dei, & indi-

gnos vos decernitis aternâ vitâ. Positâ igitur istâ facultate, quæ am Spiritus sanctus Evangelio prædicato jungit, sive per id ipsum impertit, homo liber redditur, & indifferenter se habet ad utramque contradictionis partem. Potest

videlicet ad sensum & obsequium præstare in virtute collatæ divinæ gratiæ, & per illam. Sed quia hæc ipsa non operatur per potentiam absolutam, sed patitur sibi obstiti,

seque repelli, inde est, quod si homo indolem suam sequi & pravitati indulgere malit, possit ad sensum & obsequiû denegare. Quod igitur auditor Evangelij ad sensum præbet, sive actum hunc supernaturalem elicit, in totum acceptò ferendum est supernaturali gratiæ. Et quamvis intellectus & voluntas, utpote vitalia principia concurrant, concurrunt tamen non nisi in virtute hujus gratiæ, per eam videlicet præventa, excitata, mota; imò operantia &

coopere-

Act. 7, 51.

Act. 13, 46.

Hinc homo indifferenter se habet ad utramq; contradictionis partem.

Ad sensum gratiæ humanam, soli gratiæ accipimus, ut cau-

3
cooperantia. Quum igitur agatur de actu supernatu-
rali, is uti magis cognatus, ita quoque magis im-
putandus est supernaturali causa, nempe gratia,
quam naturali: nam hæc ipsa naturalis non elicit eum
virtute naturali, sed supernaturali, intrinsecus quidem
operante, sed extrinsecus adveniente.

Act. 16, 14.

1 Cor. 4, 7.

Quod igitur de Lydiâ, hoc de quovis præbente Evangelio adfensum rectè dicitur: *Dominus adaperuit cor ejus.* Iridem rectè de quovis credente: *Quis te discernit? quid autem habes. quod non acceperis? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?* Breviter rem complectendo, Quod illuminatio sancti Spiritus à multis refutatur, (verba sunt auctoris libri de vocatione gentium) ipsorum est nequitia; quod autem à multis recipitur, & gratia divina est, & voluntatis humana, eo videlicet modo, quo fuit expositum, nempe à gratia præventæ, excitatæ, motæ. Idem alibi: *Gratia quidem*

Lib. 2. c. 22.

Laudatur
propterea
Conf. Tu-
ron.

Num. 4.

divina in omnibus justificationibus principaliter præminet, sed etiam voluntas hominis subjungitur ei atque conjungitur, ut divino in se cooperetur operi. Existimo igitur hoc ipsum velle Confessionem verbis, quæ leguntur numero iv: *Efficaciam gratia vocantis à libero hominis arbitrio non suspendimus, quasi non Deus per specialem gratiam, sed ipse per arbitrium proprium se discernat; per arbitrium scilicet sibi relictum, & supernaturali gratiâ destitutum,*

Num. 5.

Quamobrem rectè subjungitur numero v: *Causam seu culpam, cur omnibus meritum Christi non communicetur, non in ipso, sed in hominibus esse.* Iridem optimè numero sequente, omnes verbo evangelij vocatos, serio & sincerè ac sufficienter à Deo ad pœnitentiam & salutem vocari, non autem simulatè & solâ externâ voluntate signi, cui nulla interna voluntas beneplaciti substi, quali Deus nullo modo
omnium

omnium salutem velit: à quâ sententiâ se longissimè abesse Domini Reformati profitentur. Hæc omnia rectè & præclarè dicuntur, meque inducunt, ut mihi persuadeam, quum docent *nos non ex ullo præviso fidei aut operum merito, sed ex merâ & indebitâ gratiâ electos esse*, non excludere præscientiam, quæ pro objecto habeat fidem, non à viribus naturæ, sed à merâ & indebitâ gratiâ sive initium, sive progressus, sive consummatio & perseverantia spectetur, profectam; nec aliud trahentem meritum, quàm quod gratuito Dei proposito & promissione nitatur: præterea gratiam divinam, per quam homines convertuntur, intelligere talem, quæ facultatem quidem impertiat, sed necessitatem non imponat, sive, ut loquuntur, irresistibilis non sit. Hujusmodi enim determinans & irresistibilis gratia, quidquid ante de Deo serîò vocante & omnes seruari volente rectè fuit expositum & concessum, everteret. Nam si quæ talis irresistibilis gratia esset, ea tum à solo Deo, & quidem absoluto quodam beneplacito conferretur, tum ad conversionem foret necessaria, adeò ut absque eâ hominem converti fuerit impossibile. Pone Cajo & Sejo pariter prædicari Evangelium, & utrumque in omnibus pari esse conditione, nec voluntatem utriusque per Evangelium ejus gratiæ participem fieri, per quam libera reddatur, semetque ipsam ad obsequium Evangelio præstandum flectere valeat, sed hoc totum à gratiâ determinante & irresistibili pendere. Convertitur autem Cajo, non convertitur Sejo. Ille itaque convertitur, quia gratiâ irresistibili donatur & trahitur; iste nõ convertitur, non quia gratiâ donatæ reluctatur & obsistit, (in hoc enim ambo pares esse ponuntur) sed quia irresistibili gratiâ caret, quæ si conferretur, haut minùs converteretur, quàm

Quam non excludere præscientiâ fidei Calixtus sperat, excludere verò rē irresistibilem & includibilem.

Alias sibi contradicere, ait, Confessionem.

Impugnatur gratia irresistibilis seriâ Dei vocatione.

ille convertitur. Quòd autem careat, alia ratio reddi nequit, quàm quòd Deus dare nolit. Fit argumentum: Qui non vult omnibus vocatis dare gratiam, quam solus potest dare, & sine quâ impossibile est hominem obtemperare & converti; ille etiam omnes vocatos non vult servari. Sed Deus non vult omnibus vocatis (verbi gratiâ, Sejo) dare gratiam, quam solus potest dare &c. Ergo. Pergo, & porrò hinc infero: Qui non vult omnes, quos verbo Evangelii ad salutem vocat, servari; etiam omnes quos vocat, non vocat seriò. Sed Deus non vult omnes, quos verbo Evangelii ad salutem vocat, servari. Ergo. Minor superiore syllogismo satis superque probata est. Manifestum igitur est, si ad conversionem hominis requiratur gratia irresistibilis, & negetur sufficiens esse gratia facultatem quidem præbens, sed necessitatem non imponens; everti, quod de Deo seriò vocante & salutis omnium cupido, piè & rectè propositum fuit. Nec metus esse debet, ne vel viribus humanis nimium tribuatur, vel dignitati gratiæ quidquam derogetur. Illæ enim non agunt nisi in virtute gratiæ, imò non nisi à gratiâ præventæ & excitatæ, adeò ut ad primam etiam gratiæ receptionem, à quâ præventæ & excitatæ denominantur, se non habeant, nisi passivè. Operatur itaque gratia antequam illæ operentur, & deinde cum his ita concurrat, ut ejus virtute actus spirituales & supernaturales producantur, atque adeò honores horum actuum totiusque conversionis, utpote rerum supernaturalium, gratiæ debeatur. Nam, ut alicubi loquitur Fulgentius, *In hominis voluntate nihil bona cogitatio oboritur, nisi quod beneficio gratiæ prævenientis infunditur; nihil in melius augetur, nisi quod subsequenteris juvamine roboratur; nihil benè consummatur, nisi quod eadem operan-*

Metus refel-
tetur de vi-
ribus hu-
manis &
Synergis-
mo.

te atque opitulante perficitur. Tutò itaque dicere licet cum scriptore de vocatione gentium: *Sive initia, vel primum ad sensum, sive profectus fidelium, sive usque in finem perseverantiam cogitemus, nullum genus, nulla species cujusquam virtutis occurrit, quæ vel sine dono divina gratiæ, vel sine consensu nostræ voluntatis habeatur.* Et alibi: *Voluntas hominis subjungitur gratiæ atque conjungitur --- de sua habens mutabilitate si deficit, de gratiæ opitulatione si proficit.* Idem sensit & scripsit Augustinus ante concertationem cum Pelagianis. *Nec illi, inquit, debent sibi tribuere qui venerunt, quia vocati venerunt; nec illi qui noluerunt venire, debent alteri tribuere, sed tantum sibi, quia ut venirent vocati, in liberâ erat voluntate.*

Lib. 2, c. 22

Cap. 26.

Lib. 83.

quæstio-

num,

quæst. 68.

Post V. autem seculi initium exorti Pelagius & Celestius necessitatem internæ supernaturalis divinæ gratiæ negarunt, & docuerunt, necessariam quidem esse gratiam, ut remittantur peccata, quæ commissa fuerint, non autem necessariam esse, ut à nobis præstentur, quæ juxta divinam voluntatem præstari oporteat: ad hoc enim sufficere externam illam gratiam, per quam Deus voluntatem suam verbo suo & Evangelio revelârit, & hominibus prædicari faciat: quòd si omnino sit aliqua gratia intrinsicè operans, per eam fieri, ut facilius præstetur obsequium, non autem ita necessariam esse, quasi obsequium, si ipsa abesset, præstari planè non posset. Hos circa doctrinam de necessitate divinæ internæ gratiæ Pelagianos errores fuisse, certos nos faciunt Canones III, IV. & V. Milevitana sive Africanæ plenariæ synodi, directè Pelagio ejusque adsculis oppositi. Quos quum acriter & magno studio impugnaret sanctus & magnus doctor Augustinus, & ab unâ parte acutis nonnullis objectionibus urgeretur, ab alterâ

Pelagij & Celestij hæresis.

Augustini hinc est natus error de gratiâ in Prædestinatione, necessitante, absolute soluti beneficii.

in adserendam & extollendam divinam gratiam totus incumberet, eò tandem devenit, ut ex gratiâ facultatem impertiente faceret gratiam necessitantem, determinantem, sive ut hodie nonnulli loquuntur, irresistibilem: & juxta hypothese[m] semel admissam ulterius progressus, prædestinationem & electionem doceret ab æterno factam esse non secundum præscientiam, sed secundum absolutum quoddam Dei beneplacitum, quo nonnullos è damnatione eripere visum fuerit, reliquos autem in damnatione relinquere, atque adeo non velle Deum omnes homines servari. Huc primus mortalium delapsus fuit Augustinus, sive quòd premeretur argumentis Pelagianorum, & commodiorem exitum non reperiret; sive quòd divinæ gratiæ, ejusque efficaciam nimium tribui non posse crederet. Cœpit itaque proponere, & quidem aliquando satis perplexè, contraria ijs, quæ ante eum veteres, quotquot fuerant, & ipse etiam ante exortum certamen docuerat: imò contraria perspicuis sacre Scripturæ verbis, acceptis ut jacent & sonant, & sensu, quem juxta simplicem concipiendi & intelligendi modum in mente cujusvis, qui legat vel audiat, nata sunt efficere.

Veniam autem meretur, quòd aliter necessitatem divinæ gratiæ defendi non posse existimaret. Huic itaque præcipuo de necessitate gratiæ dogmati annata fuerunt & juxta quasi emerferunt quæstiones de modo, quo operetur gratia & cum viribus humanis concurrat; & porrò de modo prædestinationis divinæ ab æterno factæ. Quam aliàs & directè in certamen non adduxerant Pelagian: Gratiam autem ejusque necessitatem quum profus negarent, non erat, quare de modo operandi essent solliciti. Intercurrentes itaque quæstiones vocat Celestinus in epistola

stolâ ad Gallia episcopos, & quum errores ipsos Pelagianos rejecisset & damnasset, subjicit, *Profundiores verò difficilioreſq; partes intercurrentium questionum, quas latius pertractarunt, qui hæreticis restiterunt, Augustinus videlicet & Prosper, sicut non audemus contemnere, ita non necesse habemus adstruere.* Quum autem magna esset Augustini in ecclesiâ occidentali auctoritas, inde factum videtur, ut subsequutis temporibus vix unquam defuerint, qui sententiam ejus amplecterentur. Nonnulli, quæ est imbecillitas humani ingenij, ut semel orbitam egressus vix intra terminos certos se contineat, ulterius proveci sunt, & doctrinam hanc ita proposuerunt, ut non modò negarent Deam velle omnium hominum salutem sed præterea affirmarent Deum non minùs prædestinatione suâ horum interitum & damnationem, quàm illorum liberationem & salutem procurare. Prædestinati postea dicti sunt, quos anathemate perstringit synodus Arausicana secunda, alioquin Massiliensibus, quos Semi-pelaginos nonnulli vocant, opposita, hisce verbis: *Aliquos ad malum divinâ potestate prædestinatos esse non solum non credimus, sed etiam si sunt, qui tantum malum credere velint, cum omni detestatione illis anathema dicimus.* Nihilominus ad eandem sententiam postea declinarunt Godscalcus monachus, in synodo Moguntina sub Rabano archiepiscopo, anno Iðcccxlviij. condemnatus; Honorius Augustodunensis in suo Inevitabili, Thomas Bravvardinus, & ex Scholasticis, si rectè memini, Gregorius Ariminenſis, Petrus ab Alliaco & Marsilius ab Ingen. Eandem, quamvis duram asperamque, primi Reformationis autores sunt amplexi, ita se quàm maximè & efficacissimè divinam gratiam defendere & exaltare, & econtrâ

Augustini
auctoritas
seduxit cla-
ros alios.

Hinc Præ-
destinatio-
ni orti.

Quorum
affectu:
Godscalcus
Honorius,
Bravvardi-
nus, Greg.
Ariminen-
ſis.

Primi refor-
mationis.

vires humanas, quibus nonnulli Scholastici, Scotus videlicet, Thomas Argentinas, Javellus, alij, nimium tribuerent, deprimere rati. Augustini verò doctrinam sequutus est princeps Scholasticorum Thomas Aquinas, ejusque sectatores: quin & vir suæ ætatis maximus & insignis scripturæ interpret Alfonso Tostatus. Nostri quoque majores invariata Augustinæ Confessione inhærentes eandem retinuerunt & passim docuerunt usq; post annum superioris seculi xxc. Ægidius Hunnius, nisi fallor, primus fuit, vel certè inter primos præcipuus, qui priscam & ante Augustinum in primitivâ ecclesiâ receptâ sententiam revocavit, & in ecclesias scholasque nostras reduxit, non tamen sine difficultate, contradictione & insimulatione Pelagianismi. Ex eo apud nostros prævaluit, quamquam non ab omnibus pari dexteritate exposita. Quod autem in Augustino, & præclarissimis occidentalis ecclesiæ doctoribus, nostrisque majoribus toleramus, id in aliis quoque citra condemnationem nos tolerare posse & debere semper persuasus fui. Præsertim ex quo dissentientes horridiorem illam doctrinam, cujus sectatores in Belgio Supralapsarij appellantur, missam fecerunt, & ad Augustini sententiam gradum revocârunt. Quod communi consensu factum in synodo Dordracenâ, nisi quòd gratiam & fidem excuti & amitti posse nondum agnoscere voluerunt. Id quum agnoscat hæc confessio numero xi, & proinde multa absurda evitet, vehementer lætor, & toti Protestantium ecclesiæ hoc nomine gratulor. Ad minimum enim nihil sequius vel asperius statuit, quàm docuit Augustinus. Quin quum numero vi. *omnes verbo Evangelij vocatos serio & sincerè à Deo, qui omnium salutem velit, vocari aſſectat*, ab absoluto Augustini decreto recedit.

Nam

Etiã majores nostri A. C. usque ad annum 1580.

Ægid Hunnius inter primos præcipuus qui priscam receptam sententiam revocavit.

Confessionem hanc tolerari posse de Prædestinatione putat Calixtus, missis Supralapsarijs,

Agnitio Spiritum S. & fidem excuti posse.

Confessio universalis & scribenda voce.

Nam cum eo nec serua omnium uocatio, nec uoluntas omnes seruandi consistere potest, sicut pridem est ostensum. Quid igitur in hoc doctrinæ capite perfectam concordiam magnopere remoretur, non uideo. Minimum mutuae perfectæ Christianæ caritati & tolerantiae, si quid fortè dissidij adhuc reliquum sit, nihil obstat.

Quòd si autem nonnulli amore quodam absoluti decreti teneantur, ut penitus illud missum facere nolint, in eorum gratiam, quomodo nihilominus in prædestinatione absolutum aliquod decretum occurrat, ostendi facile potest. Nempe sine dubio infinitæ diuinæ sapientiæ plures in æternitate occurrerunt modi, quibus seruari potuisset genus humanum, quàm per obsequium Euaugelio præstitum; siue plures & alias potuisset à parte hominum requirere conditiones, à quarum interuentu humana salus penderet, quàm hanc ipsam in Christum fidem. Potuisset addere perfectam exactissimamque legis obseruationem, ei que præstandæ idoneam gratiam & facultatem impertire: potuisset jungere obseruationem legis Mosaicæ ceremonialis, uel alterius similis: potuisset statuere, ut Israëlitarum, quorum fuit adoptio, & gloria, & pacta, & legis constitutio, & cultus, & promissiones, & Patres, & ex quibus est Christus ipse, quod ad carnem attinet, peculiaris præ cæteris populis, quòd participandam salutem attinet, habita fuisset ratio. Quòd quia factum non sit, & nullam præ gentibus prærogatiuam habeant, dolent & conqueruntur Iudæi Roman. ix. Quibus respondet Apostolus. Sicut Deus in conferendâ temporariâ præeminentia non habuerit rationem primogeniti Esau, quâ primogeniti, quò minus scilicet eius posteros subijceret & longè inferiores fa-

ceret

Disputat
interim
Contra ab
solutum
decretum
Calixtus

ROM. 9. 4.

ceret posteris secundogeniti Jacobi : ita quoque in conferendâ salute aternâ non habere rationem exte-
 narum dignitatum, vel cujusquam alterius rei, nisi e-
 jus, quam ipse juxta suum beneplacitum consequen-
 dae salutis medium hominibus ordinaverit. *Igitur non est hominis volentis, neque currentis, sive satagentis aliter atq; aliâ ratione, quàm misericors Deus constituit: sed est misericordis Dei.* Modo igitur & ordini, juxta quem ex merâ misericordiâ homines servare ab aeterno consti-
 tuit, obtemperandum est. Qui obtemperare non vult,
 (quemadmodum Judæi, qui *propriam justitiam studentes constituere justitia Dei non fuerunt subjecti*) servari non potest. Nam Deus *cujus vult, miseretur, quem autem vult, indurat*, id est, obtemperantem (ejus enim vult misereri) misericordiâ prosequitur, pertinacem verò & refractarium, etiamsi alias causas, propter quas sui rationem haberi velit, alleget, in cordis duritie & damnationis statu relinquit. Si itaque queratur, cur Deus aliud nullum medium, per quod homines serventur, ordinaverit, quam fidem in Christum, sive obsequium Evangelio præstandum; nulla sanè ratio præter absolutum beneplacitum reddi poterit. Ita Deo visum fuit ab aeterno, atque ita placuit & decretum est, ut qui Evangelio obtemperat & credit in Christum, servetur; qui non obtemperat & non credit, pereat. Nempe hoc est *mysterium voluntatis divinae, secundum beneplacitum suum, quod proposuit in se: hoc est propositum ejus, qui omnia agit juxta consilium voluntatis suae, secundum quod in sortem adsciti & prædestinati sumus in Christo*, Ephes. 1. 9. & 10. Hoc itaque decretum si capiatur generaliter de omnibus credentibus & salvandis, absolutum est, & meri beneplaciti divini. Nec aliter se habet
 alte-

Resp. quare
 Deus non
 per aliud
 medium
 quàm per
 fidem elige-
 re voluit.

alterum huic annexum de omnibus infidelibus & damnandis. Si verò de singulis agatur, ex hoc ipso generali redditur ratio, quare hic, ille, iste in tempore servantur; & quare ab æterno ut servantur sint electi: nempe in tempore servantur, quia id ipsum, quod apprehendenda & habenda salutis medium esse Deus pro suo beneplacito decrevit, adhibent, virtute scilicet gratiæ sibi divinitus collatæ; & proinde ab æterno sunt electi, quia quòd in tempore adhibitori essent, præscivit Deus. Contrà quia alij non adhibent, ideo in tempore pereunt, & ab æterno reprobati sunt, quippe præsciti, quod adhibitori non essent. Non igitur illi servantur, hi pereunt, quòd absolutâ voluntate & decreto quodam singulos seorsim concernente Deus illos servari velit, hos perire; sed quia generali isti de salvandis decreto illi se conformant & morem gerunt, hi non item. Ita ex generali isto & quidem absoluto, ex merâ tamen gratiâ & misericordiâ profecto decreto singulis applicatò, sive singulis ad illud collatis & examinatis intelligi potest & ratio reddi, quare aliqui sint electi & salventur, alij reprobati & damnentur: Decreta igitur electionis & reprobationis singulorum non sunt absoluta, sed respiciunt conditionem vel habitudinem in singulis deprehensam: quæ tamen ut respiciatur sive locum aliquem habeat, à generali illo absoluto quidè, sed philanthropiæ & misericordiæ innixò decreto pendet. Non obstât igitur ejus conditionis respectu totum electionis & salvationis nostræ negotiû est & manet merè gratuitû, & in merâ Dei misericordiâ fundatû. Nempe quòd Evangelio habita fides & præstitum obsequium respicitur, sive locû conditionis cujusdam invenit, ab illo est decreto & beneplacito merè, ut diximus, gratuito. Quod autem Evangelio fides haberi

Conditio f. dei non tollit beneplacitum Dei gratuitum.

Si Deus absolute ele-
git; ergo &
absolute re-
probavit.

Exc.

R.

Objc. de
Americanis

R.

& obsequium præstari potest, atque adeo præstatur, itidem est donum divinum merè gratuitum, & à gratiâ peculiari divinâ præveniente, excitante, comitante, subsequente, operante & cooperante, uti pridem expositum fuit, pendet. Neque verò qui statuunt, quòd Deus humanum genus in perniciem prolapsum intuitus aliquos absoluto decreto eligat, & è damnatione eripiat; effugere possunt quin itidem statuunt, Deum reliquos absoluto decreto reprobare & in damnatione relinquere. Dices, Deum eos, qui in exitio relinquuntur, in exitiù non præcipitasse, sed suâ culpâ prolapsos & præterea peccatis multis obnoxios & immerfos in statu, in quo deprehendit, relinquere. Respondeo, si hæc est vera & adæquata ratio, ob quam relinquuntur & reprobantur, non minus illos quàm istos relinqui & reprobari oporteret. Hactenus enim utriusque pares. Nisi igitur aliud quid interveniat & respiciatur, sicut illi ex absoluto quodam beneplacito eliguntur, ita similiter isti reprobantur.

Magna est difficultas de ijs, quibus & majoribus ipsorum, utpote Americanis, per aliquot secula voluntas & verbum divinum prædicato Evangelio non fuit annunciatum; annon hos ipsos Deus absoluto quodam beneplacito reprobaverit? Respondeo autem, nullam esse gentem, cujus majores non habuerint patefactum Dei verbum. Qui amiserunt & intercidere passi sunt, thesaurum tantum perdiderunt suâ culpâ, nullo Dei decreto; & perdidērunt non sibi tantum, sed posteris suis. Majores enim & progenitores cum posteris unum aliquod sunt moraliter acceptum. Luunt itaque posteris culpam majorum, præsertim quoad pœnas privativas, sive privationem beneficiorum concernentes: & vel imprimis justè, si non
modò

modò majorum suorum delicta imitentur, sed & nova accumulunt. Dixi neminem esse, cujus majores non fuerint facti participes revelationis divinæ per verbum patefactæ. Omnes fanè à Noacho ejusque filijs & nepotibus descendunt, quibus id ipsum innotuerat. Quum eo per suam culpam & negligentiam multi semetipsos privassent, *svit Deus gentes in pœnam, quam commeritæ erant, aliquamdiu suis ipsarum viis incedere, & tempora istius ignorantia quasi dissimulavit*: tandem autem sub initium Novi Testamenti jussit Apostolos *ire in mundum universum, & predicare Evangelium omni creatura*. Atque illi profecti *predicaverunt ubique*. Per illos *Deus denunciavit omnibus ubique hominibus, ut resipiscerent*. Imò verò *in omnem terram exiit sonus eorum, & in fines orbis terrarum verba eorū*. Evangelium igitur eo modo *pervenit in universum mundum*; non quidem quòd in quibusvis obscuris latebris & angulis prædicatum fuisse sit verosimile, sed quòd prædicatum fuerit in quibusvis maximè celebribus locis totius orbis habitati, è quibus facilè fama ejus ad alia vicina undequaque diffundi, & ubique innotescere potuerit. Interim, dices, in Americâ prædicatum non fuit. Respondeo. Non est probabile Americam tum habitata fuisse. Qui ex hac continente in alterum transiverunt, post prædicatū in nostro orbe Evangelium transiverunt. Non adeo est remota Islandia, sicut est America. In eam tamen è Norvegiâ ante annos sexcentos vel circiter primū transitus est factus; & inde porrò in Gronlandiam. Quod certius, quàm ego ex memoriâ nunc narro, cognosci poterit ex historiâ Islandicâ, quam scripsit Arngrinus Jonas Islandus. Nullum monumentum vel structura in Americâ inventa fuit, quæ tot seculorum ætatem præ se ferret. Quum Cuscani & Mexicani rectius, quàm pro captu barbarorum

Act. 14, 16.

Act. 17, 30.

Marc. 16, 15
29.

Act. 17, 30.

Rom. 10, 13

Col. 1, 6.

Exc.

F.

Lib. 5. c. 26

Immortalitas animæ
confessa
apud Americanos ve-
stigium est
prædicati
Evangelij.

rum, constitutam habuerint rempublicam, & memoriam majorum suorum quamvis nullis literis, alijs tamen modis satis ingeniosis conservarint; secula tamen non nisi admodum pauca numerarunt. Non memorabo, scribere Johannem Laëtium, apud Vucatanenses luculenta fuisse deprehensa vestigia baptismi; & Josephum Acostam, apud Mexicanos ritum usurpatum fuisse sanctæ Eucharistiæ affinem: talia enim ad æmulationem Satanæ, qui Dei simiam agere gaudet, referri possunt. Id certum est. Americanos plerosque, imò omnes, quantum mihi quidem licuit indagare, immortalitatem animæ, & quòd post discessum à corpore superfit, & bene vel malè habeat, agnovisse. Vix est quòd ad merum naturæ lumen ea cognitio possit referri, quum demonstratio immortalitatis animæ non sit cuivis in promptu, & gentes istæ lumen naturæ parum admodum excoluerint. Nonnulli etiam de resurrectione corporum persuasi fuerunt. Aliis de diluvio aliquid innotuisse compertum fuit. Peruani Deum, quem summum habuerunt, creatorem esse fassi sunt, & inde Viracocham appellarunt. Hæc & alia, quæ nunc omnia non occurrunt, haut improbabiler arguunt, Americanos ab iis originem trahere, quibus revelatio divina aliquando innotuerit; & non admodum multis seculis terram, in quâ nunc degunt, incoluisse.

De immortalitate animæ passim apud ipsos creditâ paulò ante monuimus: diximus etiam habuisse regna, qualia præcipuè Mexicanum & Peruanum, non malè constituta. Hæc arguunt usum rationis sic satis apud eos superstitem, & lumen naturæ non fuisse planè extinctum. Videmus igitur ipsis aptari quoque posse, quod de prisca

A&. 17, 26, ævi gentibus dixit Apostolus: *Deus fecit ex uno sanguine*

012716

omne genus hominum habitare super universam faciem terræ,
 --- ut quærerent Deum, si forte palpando eum inventirent:
 quamquam non longè abest ab unoquoque nostrum: in ipso enim
 vivimus, & movemur, & sumus. Item: Non passus est se esse Act. 14. 17.
 expertem testimoni, benefaciens nobis & dans cœlitus plu-
 vias ac tempora fructifera, implens cibo & lætitiâ corda no-
 stra. His jungantur, quæ de gentibus docet idem Apосто-
 lus ad Romanos primo; & patebit, quare tamdiu sine au-
 xiliis in tenebris ignorantia à Deo derelicti fuerint. Nemp-
 pe *detinuerunt veritatem*, ex rebus creatis perceptam,
 quam Deus de se manifestavit hoc ipso, quòd hominibus
 opera sua ob oculos posuit, & mentem usumque rationis
 dedit, *in injustitiâ*, imò hanc ipsam *Dei veritatè transmu-*
zarunt in falsitatem, & noluerunt Deum in notitiâ retinere.
 Hinc itaque factum, ut Deus eos permitteret suis ipsorum
 viis incedere, & *traderet in reprobum sensum*, sive mentem
 perversam & iudicii expertem, destitutos videlicet ulte-
 rioribus & majoribus auxiliis, quòd iis, quæ in promptu
 haberent, non uterentur. Quæ quidem non erant de ge-
 nere supernaturalium auxiliorum: interim si rectè illis
 fuissent usi, Deus de ulterioribus externis auxiliis benignè
 prospexisset; & si his etiam rectè, porrò alia majora sup-
 peditasset, donec tandem ad annunciationem Evangelij
 perventum esset, per quam demum interna spiritualis &
 supernaturalis gratia conferretur: Ex quò enim Evan-
 gelium promulgatum est & per homines passim annun-
 ciatur & prædicatur; non est aliquid supernaturale, si ad
 auditum & notitiam ejus homo perveniat. Nec est super-
 naturale vel vires naturæ excedit, si homo intelligat ani-
 mam suam esse immortalem, & propterea separatam à
 corpore superfore, & quidem à perturbationibus, quales

Illustratur
 locus Rom.
 I. unde pro-
 batur non
 Deum sed
 gentes in
 culpâ esse
 quod non
 credant.

commercium corporis attulit, exemptam, & immediatè
 Deo subjectam, in quam præter ipsius nutum nemo ali-
 quid possit: fore autem ei bene vel malè. Desiderium igitur
 hoc quoque naturale fuerit, ut quisque malit animæ
 suæ post discessum à corpore bene potius esse quàm malè;
 & propterea sollicitudine aliquâ de futuro animæ suæ sta-
 tu tangatur & afficiatur. Hæc omnia per naturæ vires, si
 annitantur & intendantur, præstari posse certum est. Quin
 id etiam sciri potest, idololatriam pugnare cum rectâ ra-
 tione, & principiis luminis naturæ adversari, & propterea
 fugiendam & rejiciendâ esse. Qui jam his auxilijs, quam-
 vis merè naturalibus, uti negligit, quòd ulterioribus non
 adjuvatur, sed à Deo potius deseritur, sibi imputet, & ad
 absolutum aliquod Dei decretum non referat. Si homines
 gentiles ut solam pauperiem fugiant, ad extrema terrarum
 currunt per mare, per saxa, per ignes; cur iidem, quum
 deprehendant se erroneam religionem hætenus amplecti
 & sectari, parem diligentiam investigandæ veræ non im-
 pendunt? nam nullam in orbe veram esse religionem bo-
 nitati & providentiæ divinæ adversari idem rationis lu-
 men faciliè persuadet. Quòd itaque gentes veritatem, quæ
 de Deo ex operibus ejus per lumen naturæ cognosci po-
 terat, insuper habent & negligunt & violenter quasi suf-
 focant; hinc infert Apostolus *inexcusabiles esse*; nempe
 quòd majoribus non adjuvantur auxilijs, & in viam salu-
 tis non deducuntur, nec cœlestis beatitudinis reddun-
 tur participes, ejus calamitatis suæ causam non possunt in
 alios derivare, sed ipsi in culpâ sunt, & excusari nequeunt,
 Quòd si autem aliter se gererent, nempe lumine naturæ
 rectè usi veritatem nec injustè detinerent, nec in falsita-
 tem commutarent, & Deum, quemadmodum nossent,

ita

ita quoque colerent & glorificarent, tum excusabiles essent, id est, si salute exciderent, dici posset, eos nullâ suâ culpâ & negligentîâ excidere. Quis igitur accusandus? num Deus? nam auxilia in hoc casu necessaria à solo Deo expectari poterunt. Fit argumentum:

Quando homo lumine naturæ rectè usus præstat quod potest, tum si salute excidit, aut ipse sui interitus causa erit, atque eo nomine accusari poterit; aut Deus in causâ erit, quòd nolit auxilia, quæ solus potest, suppeditare, atque adeo nolit hominem servari. Sed secundum Apostolum in tali casu homo excusabilis foret. Nequetamen Deus se accusari patietur, qui clarè testatus est, se velle omnium hominum salutem; Præstabit igitur, quæ suarum fuerint partium, & quæ ab alio nullo sperari poterunt, nec hominem deseret, sed ulterioribus auxiliis, per quæ porrò ad veritatem salutis necessariam propius accedat, prosequetur.

Hic jam exoritur difficultas, quòd hæc nonnullis Pelagianismo affinia esse videantur. Sed nego hic quidquam esse Pelagianum. Quippe viribus naturæ præstari, quod vires naturales non superet, nihil est absurdi. Pelagius autem ad actus, qui suo genere supernaturales sunt, præstandos naturæ vires gratia destitutas sufficere dictitabat. Deinde auxilium ulterius, quo Deum ejusmodi hominem prosequi diximus, intra limites naturæ adhuc subsistit, & proinde ad communem quoque providentiam referri poterit. Præterea inter ea quæ ab homine fiunt, & quæ à Deo conferuntur uberiora auxilia, non est nexus alicujus meriti vel debiti, sed habent se illa humana tantquam occasio, quam Deus acceptat & quasi arripit, ut

Obj. de Pelagianismo.
R.

Vires humanæ concurrentes cum gratiâ cooperante, sunt non nisi occasio quam Deus arripit.

Philav-

Φιλανθρωπίαν & benignitatem suam exerceat. Nam si Deus tantâ benevolentîâ genus humanum lapsu jam perditum est prosequutus, ut ipsum nihilominus servari voluerit, hacque fini Filium suum unigenitum miserit; itidem non poterit videri absurdum, si hominibus non renatis, sed lumine naturæ, quod ipse indidit, rectè usis eatenus bene velit, ut majora & ulteriùs ducentia externa media imperiat. Sicut itaque non sequitur, Deus hominum peccato & exitio immersorum misertus est, & Filium redemptorem misit. Ergo meriti fuerunt, ut misereretur & mitteret: sic etiam non sequitur, Deus hominibus peccatoribus & extra statum gratiæ positis, juxta ductum tamen luminis naturæ Deum agnoscentibus & de animâ suâ sollicitis largitur uberiora media. Ergo meriti sunt ut largiatur. Totum non dignitati aut valori talis sollicitudinis, sed divinæ misericordiæ, quæ occasione hominem ulteriùs ducendi deesse non vult, imputandum. Nam si deesse vellet, id cum ejus Φιλανθρωπία & voluntate servandi omnes homines, quam diserrè contestatus est, conciliari non posset. Vnde porrò efficitur, nemini adulto extra gratiam in communi ab Adamo derivatâ sorte constituto deesse Deum, nisi ille negligat agere, quæ secundum istius status conditionem posset agere, modò nervos virium adhuc reliquarum intenderet, & committat, quæ posset omittere.

Difficultas
de actibus &
impulsibus
an sint natura-
les vel
supernaturales?

Fatendum nihilominus est, magnis hæc difficultatibus involvi, è quibus sese expedire non sit promptum cuivis. Videri enim possunt non nemini actus, qui naturæ facultates non excedunt, supernaturales esse. Et etiam si non nisi naturales sint, non satis apparet, quâ ratione cum iis ulteriora divina auxilia conjungantur; & hæc ipsa cujus sint ordinis, num naturalis vel supernaturalis. Nec desunt, qui hominibus non modò juxta ductum luminis naturæ solli-

sollicitis & meliora meditantibus, sed etiam quibusvis aliis, quamvis ad auditum & notitiam Evangelij nondum deductis, cogitationes quasdam & impulsus, quibus ad curam salutis suæ habendam excitentur, divinitus & supernaturaliter immitti statuunt. Quales ab Evangelio separari autem tutum sit, & verosimile reddi possit, nescio. Ordinariè profectò gratia interna sive intrinsecus operans, quæ verè & ex se supernaturalis sit, non nisi cum Evangelio & per Evangelium confertur. Hinc Augustana confessio *damnat eos, qui sentiunt Spiritum sanctum contingere sine verbo externo per ipsorum præparaciones & opera.*

Opinio
quorundam,
dam,

Sententiæ
Calixti.

Artic. 5.

Illa tamen sollicitudo, cujus paulò antè facta mentio, & cogitationes à solo naturali lumine profectæ cum fide non ita arctè connectuntur, & remotius absunt, quàm ut ad eam dispositio vel ejus initium haberi debeant. Notum enim est Massilienses, (inter quorum præcipuos fuit Johannes Cassianus, & fortè etiam Vincentius Lerinensis, deinceps Faustus Regiensis & Gennadius) eo nomine reprehendi, quòd viribus naturæ antequam gratiâ præveniantur & excitentur, competere posse affirmaverint invocationem Dei, desiderium regenerationis & fidei, sive ut Arausici loquuntur, *credulitatis affectum*, atque adeo fidei quoddam initium. Videntur ad ea, quæ paulò ante de possibilibus per vires naturæ, & Deo hominem auxiliis non destituentibus diximus, respexisse. Semipelagianos vocant nonnulli recentiores; nescio quàm bene. Necessitatem sanè gratiæ ad miserunt, absque eâ videlicet neminem justificari vel servari posse. Unde de eis Augustinus libro de Prædestinatione sanctorum cap. i: *Retenta ista, in que pervenerunt, plurimum eos à Pelagiano errore discernunt.* Nec Arausicæ secundæ synodi Patres, quando doctri-

Massiliensium error.

Massilienses non dicendi Semipelagiani.

D

nam

Quippe nec
ecclesiam
gratia agno-
verunt, in
modo ta-
men varia-
runt.

Modo Deo
committun-
dus.

Ezech. 33.

1.

1 Tim. 2, 4.

2. Pet. 3, 9.

Calixti res
capitulatio.

Eius senten-
tia de mo-
do.

nam opinionibus eorum oppositam exponunt, anathe-
mata subdunt; nec ipsi communione catholicae ecclesiae
unquam moti fuerunt. Necessitatem itaque gratiae quam
agnoverint, de modo quo operetur, & voluntatem sive pra-
veniat sive sequatur, cumque ea concurrat & jungatur, vari-
arunt. Atque utinam homines de partibus suis rite peragendis
& officio faciendo, ut Evangelio obtemperent nec gratiam
frustrentur vel incassum acceperint, magis essent solliciti,
quam de modo, quo agat vel concurrat divina gratia,
scrutando. Negari non potest occurrere difficultates,
quibus ingenia, quantumvis magna, succumbere nihil sit
mirum. Qui ad decretum absolutum & gratiam deter-
minantem vergunt, id agunt ut gratiae necessitatem & di-
gnitatem extollant, nec humanis viribus nimium tribu-
ant, atque adeo homo non sibi metipsum sed uni Deo salutem
suam ferat acceptam. Qui vero plures viribus hu-
manis concedere videntur, metuunt, ne si aliter statuunt,
culpam exitus humani in Deum derivent, & contradicant
expressis & disertis Scripturae testimoniis, quae Deum nol-
le neminem perire affirmant. Si alicubi vel illi vel isti,
dum quisque in scopum, quem ob oculos sibi posuit, fer-
vidius fertur, exorbitant, ignoscat eis benignus & miseri-
cors Dominus; & nobis quoque, si forte rem acu non
semper tetigerimus.

Hoc maneat certum & perpetuum, ex mera misericor-
diantia Deum misereri, quorumcunque miseretur, nullam
ab ipsis praebitam causam, propter quam ille misereri tenea-
tur, vel ipsi misericordiam sint digni: e contra vero, nemi-
nem (de adultis loquor) a Deo deseri & reprobari, nisi
causam praebuerit, id est, propter culpam aliquam suam,
communi illi culpa & peccandi sorti, cui obnoxij vivunt
mor-

mortales omnes, & per quam, si divina misericordia non intervenisset, perire omnes oporteret, superadditam. Omnibus hominibus super sunt aliqua naturalis notitia, & aliqua intellectus ac voluntatis vires, quæ sunt quædam auxilia communia, & limites naturæ non excedunt: nonnullis hoc etiam datur, ut Evangelij prædicatio ab ipsis non admodum sit remota, quemadmodum ferè omnibus nostram hanc continentem incolentibus: aliis præterea, ut valde propinqua sit & propemodum ingeratur ac offeratur, utpote Judæis & Turcis medios inter Christianos versantibus, ut nunc non dicam, num Deus aliquando singulorum corda intrinsecus pulset, & ad curam salutis suæ habendam excitet: ijs verò, quibus reapse prædicatur Evangelium, qui que actu illud audiunt, confertur interna Spiritus sancti gratia, præbens facultatem adsentiendi atque ea omnia præstandi, quæ ad salutem necessaria præscribit & requirit Evangelium. Dico, itaque, neminem à Deo deseri & ulterioribus auxilijs privari, nisi auxilium, cuius jam particeps sit, ad usum transferre neglexerit, injustè detinuerit vel excusserit. Interim in divinâ ulteriorum mediorem dispensatione ea occurrere, quorum ratio ad inscrutabilia Dei judicia & imperscrutabiles vias referri debeat, & à nemine mortalium reddi possit, certum est. Verbi gratiâ, Prædicari aliquando facit Evangelium his, & non illis, quam tamen hi non fuerint auxilijs suis prioribus rectius usi, quàm illi; imò nonnunquam minus & negligentius, quàm illi. Sæpe videlicet paribus inæqualia, imparibus verò æqualia, & aliquando deterioribus majora suppeditat dona & auxilia. Servator ipse in Chorazin & Bethsaidâ multas edidit virtutes exiguo insularum profectu: quæ si editæ fuissent Tyri & Sidone,

Matth. 11.

v. 20.

Lucæ 10, 13

Rom II, 33

in sacco & cinere egissent pœnitentiam. Exclamat igitur Apostolus admirabundus; & nos cum eo unà: *O profundas divitias tum sapientia tum scientia Dei! quam inscrutabilia sunt ejus judicia, & via ejus impervestigabiles! Quis enim cognovit mentem Domini? aut quis ei fuit à consilio?*

2 Tim 3, 16.
Rom 15, 4.

Quamvis autem sententia, quam invexit Augustinus, & tot post eum præstantes doctores per annos cId cc, interque eos multi è nostris majoribus Augustinæ confessioni addictissimis amplexi fuerunt. hæreseos damnari non debeat; dubium tamen est, nullum, alteram non modò mitiorem esse, sed etiam veriore, & proinde præferendam. Congrua enim est tum divinæ benignitati & erga homines benevolentia, tum scripturæ dictis de Deo, quòd omnes servari & neminem peire velit, evidentè attestantib⁹. quæ torqueri nefas est: imò torta Socinianis similiter alia torquendi & articulos fidei omnes evertendi ansam porrigunt. Deinde præferenda est, quòd sit sententia prisca & primitivæ ecclesiæ; atq; adeo Augustiniana, si cum eâ conferatur, novitatis meritò arguatur, quippe quæ post quartum à nato Christo seculum primùm emerferit, antehac incognita & inaudita. Denique præferenda est, quòd *utilis sit ad docendum, ad redarguendum, ad corrigendum, ad instituendum in justitiâ: ut per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus.* Quæ sicut in scripturam, ita quoque in doctrinas veras & è scripturâ depromptas, quin in hanc ipsam, competunt, quæ debitam sollicitudinem salutisque curam & bene operandi studium excitat & auget, securitatem pellit, nec desperationem iuducit, sed & hanc & illam arcet, utramque pietati æquè noxiam. Diversa verò ista sententia ad fines, quos modò diximus, non tantum nihil confert, sed iis
etiam

etiam adversatur, ut populo Christiano non possit tuto & absque metu exoriturorum scrupulorum proponi. Quod ipsi quoque ejus patroni agnoscunt. E quibus duos tantum insignes nunc producam, Alfonso videlicet Toftatum, & magnum Lutherum. Toftati in v. cap. Deuteronomij, quaestione decimâ hæc verba sunt: In doctrinâ Prædestinationis *subintricatissima apparent difficultates, quas proferre superfluum, imò perniciosum credo.* Lutherus brevi epistolâ quendam de suâ prædestinatione anxium consolans in hunc modum loquitur: *Zu wissen/ daß uns solches verboten ist zuverstehen/ oder damit umbzugehen. -- So ist auch Sünde/ mit solchen forschen umbgehen-- dan wann man sich ewig mit der versehung martert/ so gewinnt man doch nichts daran/ denn angst.* Si hæc vera sunt, tum verum etiam est doctrinam, quæ ejusmodi effectus pariat, non esse à Scripturis hæstam. Scripturæ enim hoc agunt & hac fini revelatæ & promulgatæ sunt, *ut per earum consolationem spem habeamus.* Tantum nunc de Gratiâ & Prædestinatione.

Tom. 8. Iohannis editio-
nis secundæ
pag. 263.

DE SANCTA EUCHARISTIA.

I.

Vanquam persuasus sum, verba Domini corpus & sanguinem suum in Eucharistiâ exhiberi affirmantis intelligenda esse, ut sonant, sive ut super ea humanæ mentis captus & cogitatio naturaliter fertur, & proinde corpus Domini verè comedi, & sanguinem verè bibi; quum tamen maximæ hîc

Verba institutionis literaliter sine interpretatione

D.

occur-

Non tamen
damnandi
qui difficul-
tates super-
rare neque-
unt.

occurrant difficultates, & objectiones pro adversâ opinione militantes à multis superari nequeant, sacramentum autem ipsum non sit ad eò absolutâ necessitatis, ut absque eo vel usurpato vel exactè cognito salus sperari nequeat: propterea semper existimavi, nec fas nec pium esse (de utilitate in publicum redundaturâ nihil nunc dicam) ut Christiani, qui nihilominus sacramentum hoc juxta institutionem Christi perfectè administrant & usurpant, propter diversitatem quandam opinionum, quas excutere nondum possint, muris inter se odiis & inimicitias collidantur, & schismatibus divellantur. Eâ de re egi tum alibi, tum Responso Moguntinis opposito, numero xxii; nec hîc repetam.

Controver-
sia autem
magis nota-
bilis de Cœ-
nâ quam
aliâ.

II. Sed & hoc certum est, si quid fortè dissidii in doctrinâ de Personâ Christi & Gratiâ atque Electione occurrat, id vix à vulgo fidelium animadverti vel intelligi, & propterea non adeo validam vel universalem causam schismati præbere. Nempe de gratiâ determinante vel non determinante, & de generibus communicationis idiomatum tantumdem noverunt idiotæ, quorum maximus est numerus, Augustani, quantum reformati; & hi, quantum illi. Dissensio autem de præsentia corporis & sanguinis Dominici in sanctâ Eucharistiâ, magis in observationem hominum incurrit, statusque controversiæ magis notabilis est, quando videlicet alii corpus & sanguinem Christi sumi affirmant, alii negant; & proinde inter ipsos etiam idiotas schisma nutrit. Opera itaque Christiana pacis & tranquillitatis amantibus enixè est danda, ut dissensus minuat, aut si fieri ullâ ratione possit, penitus aboleatur, & omne schismati fomentum subtrahatur.

III. Verba

III. Verba quidem Confessionis satis proba sunt numero primo. *Christus corpus suum pro nobis traditum, & sanguinem Novi Testamenti pro nobis effusum in potum ac cibum spiritualem vitæ æternæ nobis se exhibere & communicare testatur.* Numero secundo: *Corpus & sanguis Domini verissimè & presentissimè nobis exhibentur.* Numero decimo: *Nequaquam statuimus nuda, vacua, inania signa, sed potius id, quod significant & obsignant, simul verè exhibentia.* Numero duodecimo: *Patet non solum virtutem, efficaciam, operationem, beneficia Christi nobis presentari & communicari, sed in primis ipsam substantiam corporis & sanguinis Christi, seu ipsam illam victimam, quæ pro mundi vitæ data est, & in cruce mactata.* Si hæc capiantur ut jacent & sonant, nihil meritò desiderari amplius poterit.

Laudatur
Confessio
Thuronen-
sis.

IV. Turbant autem, quæ habentur numero septimo: *Non statuimus ullam inclusionem, inexistenciam (hætenus benè) coexistentiam (si verè manducatur substantia corporis Christi, quando manducatur benedictus panis, non poterit simpliciter omnis coexistentia, quamvis ea insensibilis & inobservabilis sit, excludi) aut localem & corporalem presentiam (ratione modi conceditur: non ita adest corpus, ut locum repleat, vel loco commensuretur, quemadmodum secundum naturam corpora adeste solent: verè tamen adest) aut talem elementorum cum Christi corpore unionem per quam illud oraliter tam ab indignis & impiis, quam à piis & fidelibus manducetur.* Manducari propriè, & non tropicè vel metaphoricè in formali intrinsecâque suâ ratione includit, ut ore fiat. Nec ut verbis Dominiis veritas respondeat, à dignitate vel indignitate manducantium pendet.

Taxatur
Confessio,
quæ negat
coexistentiam &c.

V. Sed

Memoria
crucifixi
maximè
necessaria.

In hanc me-
moriã S.
Cœna est
instituta.

Præsensque
corpus si-
bitur &
sanguis,
ut memoria
sit efficacis-
sima.

V. Sed rem ipsam aliquantò pressius consideremus, Corporis Dominici pro nobis fracti, id est, lacerati, vulnerati & in mortem traditi, sanguinisque effusi, sive, ut verbo dicam, mortis Domini memoriam animis nostris obversari, & sæpius, & quàm maximè fieri potest efficaciter innovari, unicè est ex re & salute nostrâ. Ne igitur obliuio mortis Domini obrepat, vel oscitanter de eâ cogitemus, sed recordatio exciterur viva, seria & efficax; ideo Servator noster ex pari in nos, quo suū pro nobis corpus tradidit sanguinemque effudit, amore, illud ipsū pro nobis traditum corpus & effusum sanguinē nobis in Sacramento, quando benedictus panis comeditur & calix bibitur, manducandum & bibendum exhibet. Nullâ enim re aliâ recordatio, qualem diximus, magis & efficacius excitari possit. Innovabitur quidem memoria magni ducis aut regis pro populo suo & patriâ generosè mortui, si historia rei gesta reciteretur, vel imago oculis objiciatur; longè autem magis, atque ita, ut animum validius moveat, percellat, penetret, si corpus ipsum defuncti adsit, præsensque sistatur, etiamsi loculo sit contextum, & ut in se est, conspici nequeat. Ita etiam, inquam, Servator noster, ut efficacissima esset recordatio, & ad spem fiduciamque nostram fulciendâ potentissima, corpus pro nobis in mortē traditum sanguinemque effusum nos voluit comedere & bibere, sacramento tamen quasi contextum, ut in sensus non incurrat.

VI. Finem autem proximum & proprium huius comestionis & bibitionis esse, ut mortis Dominicæ memoratio quàm maximè seria, viva & efficax peragatur, **1 Cor. II, 26** *verba ipsa Domini, Hoc facite ad me commemorationem,* ab Apostolo exposita nos dubitare non permittunt, Sed
&

& cæteris ejus verbis, quibus, quum hoc sacramentum institueret, usus fuit, claris & perspicuis, *Accipite, edite, Hoc est corpus meum; Bibite, Hoc est sanguis meus*, simpliciter, sed certam & indubitatam fidem habemus, etiamsi enuncient, quod captum nostrum excedat, ab experimento sensuum sit alienum, & exemplo careat: *captivantes videlicet omnem cogitationem, ut obediat Christo.* Quod nisi faciamus, omnia fidei dogmata evertemus. Ut autem quod credimus evidenter evincatur, hoc utimur argumento.

2 Cor. 10, 5.

Quod Christus, quando benedictum panem dedit & comedere jusfit, eos qui juxta hujusmodi mandatum comederint, edere affirmavit, hoc ipsum ab illis editur.

Syllogismus pro τῷ ῥητιῷ.

Sed corpus suum Christus, quando benedictum panem dedit & comedere jusfit, eos qui juxta hujusmodi mandatum comederint, edere affirmavit.

Ergo Corpus Christi ab illis qui benedictum panem juxta mandatum Christi comederint, editur.

De sanguine bibendo plane similis fit syllogismus.

VII. Major extra omnem controversiam est posita. Minorem probant verba Domini, *Accipite, edite, Hoc est corpus meum; Bibite, Hoc est sanguis meus.* Nam si Minor, quæ simplici & propriæ verborum *Edite, Bibite, Corpus, sanguis*, significationi innititur, non fuerit vera, ejus contradictoria erit vera, nempe Non adfirmasse Christum, corpus suum ab iis comedi, qui juxta ipsius mandatum panem benedictum comederint. Hæc autem contradictoria non potest esse vera. Ergo Minor nostra erit vera.

Minor probatur à contradictoria propositione.

IX. Quod hæc contradictoria non possit esse vera, sic ostenditur. Si esset vera, necesse foret improprie, figurate, & tropicè accipi vel vocabula **EDITE, BIBITE;**

E

vel

vel vocabula, CORPVS MEVM, SANGVIS MEVS, vel utraque. Nam si corpus, si sanguis accipiantur pro signo & symbolo corporis sanguinisq; Christi exhibente & applicante nobis fructum & effectum corpore pro nobis in mortem tradito & sanguine effuso partum; tum necesse est manducare & bibere idem esse quod credere. Sin edere & bibere capiuntur propriè, tum necesse fuerit corpus & sanguinem accipi impropiè, & quidem non nisi pro mero & nudo signo, quod saltem significet, quemadmodum panis faciat ad alimoniam corporalem, ita quoq; corpus Christi facere ad spiritualem. Sed nullus horum exponendi modorum locum invenit. Ergo contradictoria Minoris superius factæ non est vera.

IX. Quod jam nullus ex istis modis admitti possit, ita porrò probatur. Ex ipso obsequio verbis Domini ab Apostolis præstito manifestum est **EDERE & BIBERE** propriè ab iis accepta fuisse, & accipi oportere. Ederunt enim re verâ & biberunt. Non autem opus est addi, Ore edisse vel bibisse, sive oralem manducationem & bibitionem memorari. Dictum enim est antea, de intrinsecâ & formali ratione manducationis & bibitionis propriè acceptarum esse, ut fiant ore: sicut de ratione cursus vel ambulationis est, ut fiat pedibus; nec opus est dici pedestrem cursum vel ambulationem. Obiicietur fortè, **EDERE** si referatur ad panem, & **BIBERE** ad vinum, tum propriè capi: sin ad corpus & sanguinem Christi, tum impropiè. Respondeo, fieri non posse, ut unum simplex vocabulum semel prolatum adeo diversis significatibus sit obnoxium. Si dixisset Servator divisim & distinctè, Edite panem, & Edite corpus meum, tum persuaderi posset priore loco propriè, & posteriore impropiè capi. Sed

non

Edere & bibere propriè, non figuratè accipienda.

Ex t. r.

Resp.

non nisi semel & simpliciter prolatum, itidem non nisi unam & simplicem obtinere potest significationem: non potest, inquam, simul & semel idem esse, quod Edere, & idē quod Credere. Prætereo quod admodum violentū sit, si Edere & Bibere exponatur Credere. Nec in manducatione spirituali per fidem factā Edere & Bibere distinguuntur.

X. Obiicietur forsitan adhuc: Dixit etiam Servator Apostolis Lucæ xxii, 29: *Ego pacifcor vobis, prout pactus est mihi Pater meus, regnum, ut edatis & bibatis in mensā meā in regno meo, & sedeatīs super thronos, judicantes duodecim tribus Israel.*

Respondeo, hīc edere & bibere non capiuntur simul propriē & impropriē, simpliciter & metaphoricē, sed saltem impropriē sive metaphoricē. Nec Edere & Bibere hīc significant Credere, sed lætari & gaudere, quemadmodum homines in conviviis solent: sicut Sedere gloriam & dignitatem significat. Affinis loquutio occurrit Matth. ix, ii. Nihil igitur interpretatio ista ad præsens negotium, in quo Edere exponitur, ut simul sit & propriē edere, & credere. Adde ista proferri in sermone continuo & prolixo, ubi locus solet esse figuris & metaphoris. Hic autem in institutione Eucharistiæ sermo est adstrictus & concisus, & simplex enunciatio, quā, quid exhibeatur edaturque, indicatur. Estque quasi responsio ad quæstionem, quam instituere potuissent Apostoli, si dixissent, Domine, quid vis nos agere? respondet porrecto pane, Accipite & edite. Rursus potuissent interrogare, jubes nos edere & panem porrigis, nec de eo possumus dubitare, quem sensu percipimus: porrigisne nobis etiam aliud quid manducandum? respondet, Hoc est corpus meum. Ex his, ut spero, manifestum evadit, non posse ullo modo, quum dicitur, EDITE, HOC

Exc. 2.

Resp.

EST CORPVS MEVM, sensum esse, ut Edite relatum ad panem propriè capiatur; relatum verò ad corpus, impropriè, idemque sit, quod Credite.

Edere cur
non idem
quod cre-
dere.

XI. Si autem vel maximè posset poni quòd sensus Edite sit Credite, non tamen huic sensui aptari poterit significatio verborum, Hoc est corpus meum. Nam exponi oportebit, Credite non quidè, quòd habeam verum & naturale corpus, sed quòd corpore meo pro vobis in mortem tradito pròmeruerim vobis remissionem peccatorum & aeternam salutem; & hæc beneficia per corporis mei passionem impetrata nunc vobis fide participanda offerri. Talis significatio sive totius enunciati HOC EST CORPVS MEVM, sive prædicati CORPVS MEVM adeo est violenta & à communi concipiendi ratione, & ab omni exemplo, sive scripturam sive usitatas loquutiones spectes, remota, ut nihil queat esse violentius vel remotius. Nempe *corpus meum* significat beneficia per passionem & mortem corporis mei parta, & quidem hîc & nunc oblata. Quomodo autem offeruntur? Per fidem scilicet participanda. Si igitur absit fides, tum nec offertur nec participatur corpus isto quidem sensu, id est, fructus & effectus corporis in mortem traditi. Ergo participatio corporis ad eum modum intellecti non conjungitur cum sacramento Eucharistiæ quatenus est sacramentum Eucharistiæ, sed aliunde, nempe à fide, cui imputanda est, pendet. Quæ fides si absit, tum etiam participatio, de quali loquimur, abest. si adsit, tum adest etiam si nullum ministraretur sacramentum. Tantundem igitur habetur sine sacramento, quàm cum sacramento & unio spiritualis ac mystica cum Christo non minus sine sacramento sibi constat, quàm cum illo, Evidens est argumentum. Quod nec
exhi.

exhibet, nec efficit semper, sed ab exhibito vel effectu separari potest, id etiam omne, per se & quatenus ipsum nec exhibet, nec efficit. Sed sacramentum Eucharistiæ neque corpus Christi, eo, quo sæpe dictum est, sensu intellectum, semper exhibet, neque spirituales & mysticam cum Christo unionem semper efficit, sed ab utroque aliquando separatur, scilicet quando deest fides, & sacramentum ab occulto infideli vel impio sumitur. Ergo sacramentum Eucharistiæ omne, per se & quatenus ipsum, neque corpus Christi exhibet, neque mysticam cum Christo unionem efficit. Si jam sacramentum Eucharistiæ per se & quatenus ipsum nec exhibet, nec efficit, sequitur illud secundum se & quatenus tale, esse merum & nudum exhibitionis & effectus signum. Hoc stare non potest cum Num. 10. & 11. *illis quibus confessio negat se statuere vacua & inania signa, sed potius id, quod significant & obsignant, simul verè exhibentia; & efficientia mysticam Christi nobiscum unionem.* Ergo illa, è quibus id necessariò & evidenter colligitur, nempe quòd π Edere significet credere, & quòd corpus significet beneficia, & fructum morte corporis partum, repudianda erunt.

XII. Sicut autem subsistere non potest interpretatio, per quam Edere, sit simul Edere & Credere; vel per quam non sit nisi Credere; & per quam *ἀναλόγως* corpus sit exhibitio beneficiorum corpore in mortem tradito partorum ita quoque non potest subsistere interpretatio, per quam retineatur quidem simplex & propria significatio π Edere, quod omnino ore fit, quamvis non sit necessarium manducationem oralem appellari; & per quam Corpus accipiatur pro signo & symbolo corporis, utique nudo & merè significativo, quippe si Edere non sit Crede-

Corpus non potest significare signum, sed edere non est credere.

re, atque adeo si absit fides, sicut abesse potest, tum sacramento quatenus sacramento nihil relinquitur, nisi ut merum sit signum vel symbolum, quemadmodum paulo ante ostensum. Hac igitur interpretatio ad hunc modum se habebit, ut vocula HOC, quæ subiecti locum tenet, denotet panem benedictum, nec quicquam aliud; prædicatum autem Corpus meum, ponatur pro signo vel symbolo corporis figurante vel significante, quod quemadmodum panis cibus est terrenus & terrenam vitam sustentat, ita corpus Christi pro nobis in mortem traditum & à nobis fide apprehensum, cibus sit spiritualis, nutriens animam in certam spem vitæ æternæ. Calvin. Instit. lib. IV. cap. 17. num. 3. *Quum panis nobis in simbolo corporis Christi datur, hæc statim concipienda est similitudo, ut corporis nostri vitam panis alit, sustinet, tuetur; ita corpus Christi vegetanda & vivificanda anima unicum esse cibum. Quum vinum in symbolum sanguinis propositum intuemur, cogitandum quos corpori usus vinum adferat, ut eosdem spiritualiter adferri nobis Christi sanguine reputemus.*

Significatio
corporis
Calviniana
violenta &
injusta
imò contra-
ria.

XIII. Taceo, huiusmodi significationem corporis itidem violentam & prorsus arbitrariam esse, cujus exemplum nullum vel ex usitato & communi loquendi modo, vel ex scripturâ proferri possit. Taceo, quod hæc explicatio non modo sit aliena ab usitatâ loquendi ratione, sed ei etiam contraria. Id enim in quo proprietas, quam exprimere cupimus, magis perspicua & vulgò nota est, de eo, in quo minus perspicua vel nota est, prædicatur, non contrâ. Sic quem robustum & animosum esse indicamus, eum leonem; quem vafrum, eum vulpem solemus dicere, quod leonis robur & vulpis astutia pridem omnibus innotuerint. Si itaque Servator docere voluisset, corpus suum modo, quo paulò ante expositum,

Illustratur
id exemplis
Joh. 6, 31.
cap. 15, 1.

fitum, alimoniam esse spiritualem, utique dixisset, *corpus meum est panis*; nam in pane vis alendi est notissima. sicuti alibi dixit, *Ego sum panis vita*. Item, *Ego sum vitis vera*, quandoquidem in vite vis palmites vegetans manifesta est. Hic omnia sunt contraria; neque enim dicitur, *Corpus meum est panis*, sed in verso ordine, *panis est corpus meum*. Sunt complura alia, quibus vis quædam inest reficiendi animum, & proinde tropicè & per metaphoram rectè dici possunt panis, qualia sunt studium Philosophiæ, elegantia sermonis, meditatio rerum sacrarum, prædicatio divini verbi & Evangelij. Sed de his omnibus subjecti locum occupantibus metaphoricè prædicatur panis; & sic satis intelligor, quid mihi velim, si dicam, Philosophia est meus panis; atque ita de reliquis. Ut autem panis subjecti vicem fungatur, & Philosophia prædicati, est contra omnem loquendi consuetudinem, & enunciationem reddit vel difficilem intelligi; vel falsam. Nam ut vera sit, necesse est panem itidem accipi figuratè & metaphoricè, hoc videlicet modo, Aliquis panis metaphoricè acceptus est Philosophia, est elegans sermo &c. si panis capiatur propriè, tum planè falsum fuerit, si dixeris, Panis est Philosophia. Omnium autem minimè ostenso sensibili & materiali pane, rectè quisquam dicere poterit, Hoc est Philosophia. Quum itaque panis propter analogiam & convenientiam alendi ex se & suâ naturâ non magis sit symbolum unius, quàm alterius, non magis corporis Christi, quàm Philosophiæ vel cujuscunque rei, quâ animus reficiatur; sicut non obstante analogiâ illâ prorsus incongruum fuerit, ostenso vel porrecto pane dicere, Hoc est Philosophia; ita quoque dicere, Hoc est corpus Christi: Quæ quidem res ex se suâque naturâ ita est comparata, ut sit

Philosophia rectè dicitur panis; non rectè dicitur panis est Philosophia.

fit alterius peculiaris rei imago, figura vel signum, de illâ hoc ipsum signatum prædicari potest: nihil enim secundum se est aliud, quam talis signati signum. Sic ostendendo effigiem ad representandum Titium factam, dicimus Hoc est Titius; sed non ita se habet panis respectu corporis Christi, nempe ut ad illud peculiariter & distinctè signandum sit factus vel comparatus.

In 2.

XIV. Perget tamen fortè & pertendet non nemo, etiamsi panis secundum se & naturâ suam pluribus aptari possit; Christum tamen, cum institueret sacramentum sanctæ Eucharistiæ peculiariter sanxisse & ordinâsse, ut in hoc ipso sacramento Panis sit figura & solum corpus sui, sensu videlicet hujusmodi: Hic benedictus & fractus panis est solum meum corpus, quod in mortem traditum & fide apprehensum alit spiritualiter, sicut panis ore comestus corporaliter. Ut enim panis propter alendi vim solum habeatur corporis Domini, necesse est ipsum quoq; corpus Domini tanquam spirituali alendi virtute præditum spectari: Necesse igitur est tanquam fide apprehensum concipi, nam absque fide neminem alit. Talis autem acceptio corporis quum sit, uti antea ostensum fuit, violenta & coacta, & exemplo, quo intellectus in concipiendo adjuvetur, vel juxta quod intelligi possit, careat; oportuisset id ipsum, si ita intelligi deberet, non ita nudè proferri, sed pluribus disertius & distinctius exponi. Sed id tantoperè jam non urgeo, quàm si Corpus accipiatur non nisi pro signo corporis, ad eum, quò expositum est, modum, & non pro corpore verè & propriè sic dicto, & ad prædicamentum substantiæ referendo; tum subsistere non posse, quod confessio profiteretur, in hoc sacramento *communicari nobis ipsam substantiam corporis &*
san-

Resp.

Rum, 19.

sanguinis Christi. Quin nulla omnino fuerit in hoc sacramento præsentia veri proprieque dicti corporis Domini, corporis, inquam, quod pertineat ad prædicamentum substantiæ: quod solum est verum proprieque dictum corpus Domini.

XV. Dicitur fortè, quòd fides rem, quamvis absens sit, præsentem faciat sistatque. Sed quæro, quænam fides? Num fides, quâ creditur Christus habere corpus? vel fides, quâ creditur Christus corpus suum pro nobis in mortem tradidisse & tradito nos redemisse? sed abesse potest utraque, præsertim posterior, atque ita sacramento, quatenus tali, nihil relinquitur, uti pridem etiam ostensum. Hoc autem imprimis observandum, quòd fides non faciat rem præsentem secundùm esse suum, vel substantiam suam. Præsentia ista tantum est intentionalis sive notionalis. Nempe res, quæ concipitur & vera esse creditur, in intellectu est per speciem intelligibilem, non per substantiam suam. Alioquin concipienti & credenti fuisset Alexandrum Magnum, esse Turcarum imperatorem, esse Sinas, Iaponiam, Americam; hæc omnia secundùm verum esse suum præsentia forent. Quis in hoc sacramento reapse præsens esset ipsa oblatio corporis Christi in cruce facta, sive specie, sive numero eadem. Quomodo sanè sacrificium, quale Pontificij statuunt, egregiè stabiliretur. Per fidem itaque res secundùm esse suum vel substantiam suam non constituitur præsens.

XVI. Expositio itaque quam modò consideramus, sacramentum merum signum constituit, & omni vera realique præsentia corporis Dominici denudat. Quod tamen absurditatis ab ipsis contrariæ sententiæ adsertoribus damnatur. Nunc unum adduco Bezam, qui Alaman-

F num

Insta. x. 7
Resp.

Confessio
Thor. Al-
rà manu au-
fert, quod
unâ dedit,

Epist. 5.

Beza incon-
stantia.

num Ecclesiæ Lugdunensis turbatorem per literas increpat graviter, quòd nuda tantum signa adesse doceret. Dixerat Alamannus, *hoc inter nos constare puto, Christum in illâ cænâ non realiter neque verum corpus suum, sed panem duntaxat & vinum dedisse discipulis edendum & bibendum.* Ego verò respondeo, ait Beza, *perinde hoc esse, atque Christum mendaciæ arguere, ut qui claris & perspicuis verbis dicat, se illud ipsum corpus dare, quod traditum est pro nobis, & illum ipsum sanguinem pro nobis effusum.* Deinde, *quis unquam nisi purus putus Anakaprista docuit Christum dedisse solummodo panem & vinum discipulis? Absit igitur, absit ut in istis tam horrendis blasphemis tibi assentiar.* Imò contrarium affirmo, *nempe Christum non simpliciter panem & vinum, sed corpus suum pro nobis paulo p̄ se traditam, & verum illum sanguinem mox pro nobis effusum, id est, semetipsum discipulis suis tunc verè dedisse, & nunc Ecclesiæ suæ dare.* Si adeo à veritate abhorret, dari in Eucharistiâ duntaxat signa, & non dari verum corpus pro nobis traditum, & verum sanguinem pro nobis effusum; tum à veritate etiam aliena est hæc ipsa quæ nunc consideratur expositio verborum Domini, per quam aliter accipere vel intelligere non licet.

Calvini in-
constantia.Instir. lib. 4.
cap. 7.
num. 30.

XVII. Hic igitur id quoque observari oportet, Calvinus de S. Eucharistiâ doctrinam insigni contradictione semetipsam conficere, atque eo nomine erroris non saltem suspectam reddi, sed planè convinci. Scribit Calvinus non uno loco, Verum corpus, verum sanguinem exhiberi. *Hoc verbum, inquit, nec mentiri nec illudere nobis potest, Accipite, Edite, Bibite. Hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur; Hic est sanguis, qui in remissionem peccatorum effunditur. Quod accipere jubet, significat nostrum esse; quod*

quod edere jubet, significat unam nobiscum substantiam fieri. Paulò post: *veram substantialemq; corporis ac sanguinis Domini communicationem, quæ sub sacris cœnæ symbolis fidelibus exhibeatur, admittit.* Itidem Tractatu de Cœnâ, qui primum locum inter Tractatus ejus Theologicos Genevæ junctim editos obtinet: *Quod si Deus nec fallere nec mentiri potest, consequens est, ipsum omnia quæ illic signat, re ipsa implere ac præstare.* Necesse est igitur nos in Cœnâ verè corpus & sanguinem Christi recipere, quum utriusque communionem Dominus nobis representet. Quid enim sibi vellet nos panem comedere ac vinum bibere, ut significet carnem ipsius cibum esse nostrum, & sanguinem potum: si veritate spirituali prætermisâ, vinum & panem solummodo præberet? Nonne frustra & mendaciter hoc mysterium instituisset? & quod linguâ Gallicâ dicimus falsis insignibus? Ita fatendum est, si vera sit representatio, quam adhibet Deus in Cœnâ, substantiam interiorem sacramenti visibilibus signis conjunctam esse: & quemadmodum panis in manu distribuitur, ita corpus Christi, ut ejus participes simus, nobis communicari. Hoc certè etiamsi nihil esset, nobis abundè satisfacere deberet, quum intelligimus Christum in Cœnâ veram propriamq; sui corporis substantiam donare, ut pleno jure ipsum possideamus, & possidendo in omnem bonorum societatem vocemur.

XIIX. Quum ad istum modum scriberet Calvinus, visus est Tigurinis, Zvinglianae expositionis merum signum interpretantis (cum quâ Oecolampadiana convenit) tenacibus plura concedere, quàm ipsi vellent, & rectè concedi posse arbitarentur. Explicat itaque mentem suam, & se ab ipsis non dissentire contestatus, *Ne qua ambiguitas, inquit, restet, quum in cælo querendum esse Christū*

Consensu
cum Tigur,
c. 25.

dicimus, hæc loquutio locorum distantiam sonat, & exprimit. Tamen si enim Philosophicè loquendo super calos locus non est; quia tamen corpus Christi, ut fert humani corporis natura & modus, finitum est, & cælo ut loco continetur: necesse est à nobis tanto locorum intervallo distare, quanto cælum abest à terrâ. Sic etiam Beza ipsâ illâ paulò antè citatâ epistolâ: sicut revera à nostris oculis, ac proinde à loco in quo Cœnam Domini celebramus, tam procul nunc abest Christi corpus, quàm abest cælum à terrâ: tamen quatenus hæc actio cælestis est, & fides nostra in cælum usque subvehitur, ut Christum quàm efficacissimè apprehendat, hoc sanè respectu præsentissimam esse Christi carnem in cœna nisi fatearis, Cœnam Domini evacuas. Sed fidem non veram & realem, sed saltem intentionalem rei absentis præsentiam inferre; & cum sacramento non per se, sed per accidens conjungi, pridem est dictum. Deprehendimus igitur in hâc doctrinâ duas propositiones sibi contradictoriè oppositas, nempe, verû corpus Christi secundum substantiam suam in Eucharistiâ adest, nobisque exhibetur, Et, verum corpus Christi secundum substantiam suam non adest, quia videlicet à loco, in quo celebratur Cœna tam procul abest, quàm abest cælum à terra; nec alibi, quàm in cælo, nec aliter, quàm mente & fidei intelligentiâ quarendum est: ut in eodem cû Tigurinis consensu loquitur Calvinus. Quoad rem coincidit hæc contradictio cum alterâ, quæ itidem hinc emergit, nempe, Panis & vinum in Eucharistiâ non sunt nuda & vacua signa, tantum significantia & non exhibentia: Et Panis & vinum sunt nuda & vacua signa. &c. Impossibile autem est doctrinam, quæ contradictoria proponat, à veritate non esse alienam.

cap. 21.

XIX. Vide-

XIX. Videmus, quò à Tigurinis, ut consensum cum ipsis tueretur, redactus sit Calvinus, scilicet, ut admittat corpus Christi ab Eucharistiâ tanto intervallo distare, quanto cœlum abest à terrâ; & proinde symbola in Eucharistiâ tantum esse significantia, non exhibentia. Quod ipsum in doctrinâ Calvinî novam parit contradictionem. Oecolampadius quidem (ut suæ hypothese erat congruum) libello, quem hac de re primum titulo de expositione verborum Domini edidit, non esse in hoc sacramento quod vel miraculum sit, vel hominis captum excedat, longo sermone persuadere conatur; & quum eum absolvisset, *Nunc, ait, satis est didicisse, non esse insaniam, nec supra humanam rationem si intelligere conemur, quid sit & quomodo se habeat hujus mysterij ratio.* At Calvinus longè aliter: *Quamquam, inquit, cogitando plus animus valet, quam lingua exprimendo; rei tamen magnitudine ille quoque vincitur & obruitur. Itaque nihil demum restat, nisi ut in ejus mysterij admirationem prorumpam; cui nec mens planè cogitando, nec lingua explicando par esse potest.* Mox iterum disertè profitetur, *esse arcanum sublimius, quam ut vel hominum ingenio comprehendere, vel enarrari verbis queat.* Idem præsci Ecclesiæ doctores senserunt, nempe Eucharistiâ *Opus*, & tremendum esse mysterium. At expositio illa posterior, quam in consensu cum Tigurinis adhibet Calvinus, non superat captum humanum, nec includit mysterium, quod mente comprehendere, vel verbis enarrari nequeat. Totum enim in hoc uno positum est; *Quemadmodum panis faciat ad alimoniam corporalem; ita corpus Christi facere ad spiritualem: atque eo respectu panem esse symbolum corporis Christi.* Dices forte, quò omnino sit magnum mysterium, corpus Christi in mortem tra-

Oecolampadii profana vox,
Anno 1525,

Instit. lib. 4.
c. 17 §. 7.
Calvinus
Oecolampadio religiosior.

§. 32.

Exc.

Resp.

dirum & fide apprehensum esse spiritualem animæ alimoniam. Resp. Quicquid hîc fuerit mysterij, id ad Dominicam cœnam, quatenus est Dominica cœna, sive tale particulare sacramentum non pertinere, sed Christianam religionem & fidem & revelationem evangelicam in communi spectatam, concernere.

Si non aliud
Sacramenti
mysterium
nisi quod
panis sit
ignum cor-
poris, non
opus fuisset
Christi in-
stitutione.

apoc 1, 6.

append.
ad amb.
S. 4.

XX. Quin ausim addere, si nihil hîc aliud fuerit, quàm ut panis ejusmodi sit symbolum, non opus fuisse peculiari aliquâ Christi institutione, sed ab Ecclesiâ potuisse tale sacramentum institui, quemadmodum eadem instituit, ut baptismo jungatur unctio, quæ iridem virtute operis peracti nullum cœleste & spirituale donum confert, vel supernaturalem effectum habet, sed saltem significat, quòd qui baptizantur constituantur *Reges & Sacerdotes Deo*. Hi enim interventu unctiois olim consecrabantur. Animadverto M. Anton. de Dominis idem observasse lib. vi. cap. 5. n. 20. *Pessemus, inquit, nos nobis institueret, ut panis semper significet corpus Christi, ita ut quoties comedimus panem, toties in memoriam revocemus, Christum pro nobis factum esse carnem.* Quàm deprimat igitur & deiciat interpretatio ista Sacramentum Eucharistiæ, & omni sublimitate, ac propemodum dignitate spoliatur, & in censum rerum vulgarium, non modo contra communem veterum, sed ipsius Calvini sententiam redigat, manifestum est. Rectè autem superioribus suis subjunxit M. Ant. de Dominis: *Sed efficere, ut panis ita sit nobis signum corporis Christi, ut in ipsius comestione ipsum verum & reale Christi corpus intra nos per divini spiritus operationem recipiamus, quis adeo impius sit, qui in humani intellectus id ponat potestate?*

XXI. Atque

XXI. Atque ita, ut spero, satis demonstrata est Minor principalis nostri syllogismi, dum ostensum, ejus contradictoriam non esse veram. Non esse autem veram hinc patuit, quòd ad veritatem ejus requiratur, vel ^{re} comedere accipi, ut idem sit quod Credere; aut ut sit simul edere & Credere; vel Corpus accipi pro symbolo corporis, exhibente & applicante beneficia spiritualia per corpus pro nobis in mortem traditum & fide à nobis apprehensum parta; vel accipi pro symbolo, quod tantum significet, & ex se nihil supernaturale exhibeat, vel nullum supernaturalem effectum habeat. Patuit autem nullam harum expositionum subsistere posse. Ergo agnoscenda erit veritas minoris, nempe quòd Christus, quando benedictum panem dedit & comedere jussit, eos qui juxta hujusmodi mandatum comederint, corpus propriè dictum, sive corpus, quod sit de prædicamento substantiæ, comedere, vocabulo comedendi itidem propriè accepto, affirmaverit. Hoc est præcipuum argumentum quo intellectum meum constringi fateor, ut à simplicitate & veritate verborum, quemadmodum jacent & sonant acceptorum recedere non audeam.

XXII. Possint adjungi alia, & id quoque observari Scripturam quando mutat subjectum HOC, ejusque loco Panem ponit, tum etiam mutare prædicatum. Nempe S. Paulus, *Panis, inquit, quem frangimus, est participatio corporis Domini.* Si jam panis figura & signum est corporis; atque itidem corpus Domini, quando de Eucharistiâ agitur, figura & signum est corporis Domini; tum enunciatio illa Apostoli hunc habebit sensum, Panis, qui est figura corporis Domini, est participatio figuræ corporis Domini. Qui sensus cum sit absonus & ineptus, argu-
mento

Repetitio
priorum.

Argumen-
tum ex Pau-
lo.
1 Cor. 10, 16,

mento est corpus hîc, ut & in illâ alterâ: *Hoc est corpus meum*, capiendum esse propriè, non autem impropriè, figuratè & metonymicè. Et hæ, ut dixi, de S. Eucharistiâ loquutiones sunt, quibus ipsa utitur scriptura: *Hoc*, quod scilicet præter panem (cujus præsentia indicio non eget) cum pane tamen sive mediante pane accipitur & comeditur, *est corpus Domini*; Et *panis* benedictus ac fractus *est participatio corporis Domini*. Scriptura non est, sed ecclesiastica, quæ postea usurpari cœpit: *Panis est corpus Domini*.

Argumenta
ex cap. 6.
Johan.

XXIII. Hisce annecti poterunt, quæ de manducandâ carne & bibendo sanguine Christi leguntur Joh. vi. Quum enim de spiritali manducatione sui, quæ per fidem fit, verba Servator fecisset, & Judæi non caperent, dicentes, *quomodo potest hic nobis carnem suam dare, quam edamus?* potuisset eos pauculis verbis absolvere, & exponere, Carnem suam non manducari propriè sed impropriè; non re, sed fide. Sed si sic exposuisset, præjudicasset manducationi sacramentali, quam post lapsum anni erat instituturus. Pergit igitur sanctè adseverare rē ita sese brevi habituram, & fore, ut qui ipsius carnem non ederit, & sanguinem non biberit, sive edere & bibere contempserit, non habiturus sit in se vitam. Non tantum hîc Judæi, sed discipuli quoque offenduntur, dicentes: *Durus est hic sermo; quis potest eum audire?* Existimantes sine dubio, non posse dari alium manducandæ carnis Christi modum, quàm usitatum & vulgarem illum, quo esca dentibus laceratur & discerpitur. Potuisset Servator discipulis suis, quibus aliàs mysteria disertius explicare solet, vel uno verbo succurrere, & dubium omne eximere, si non nisi de spiritali per fidem manducatione intelligi voluisset.

voluisset. Sed non facit, quia videlicet sacramentalem ab illâ spirituali diversam posthac instituere in animo habebat: cui derogasset, si omnem sui manducationem ad solam spirituales restrinxisset. Auget itaque potius difficultatem, ut indicet verbis suis habendam esse fidem, nec ad captum sensuum & normam eorum, quæ vulgariter fiant, exigi oportere. *Hocine, inquit, vos offendit?* quod scilicet dixi, carnem meam esse manducandam & sanguinem bibendum. *Si igitur videritis filium hominis ascendentem eò ubi erat prius?* in cœlos videlicet. Si non potestis credere, me dum in terris medius inter vos versor, posse meam carnem manducandam præbere, multò minùs id ipsum credetis, postquam à vobis sublatus cœlos adscendero. *Spiritus est id, quod vivificat.* Spiritui igitur inclinanti ad fidem verbis meis, utut ingenij humani captum & usitatum naturæ modum excedentibus habendam, nolite obniti. Sicut enim caro & sanguis mysteria non revelat, ita quoque in dijudicandis *caro non prodest quidquam.* Quæ enim sunt Spiritus Dei, quæ à Divino Spiritu revelantur & per divinam potentiam præstantur, *ea non percipit homo animalis*, id est, carnalis, *qui habet intellectum & affectum depressos ad sensibilia*, ut benè exponit Lyranus. Et commentarius scriptoris Ambrosio cœvi, inter opera Ambrosiana: *Pecoribus similis sensum suum in terram deprimit: ideo non adsequitur nisi quæ videt, nec putat aliquid posse fieri, quàm quomodo scit: ideo quicquid aliter audit, quàm novit, stultum judicat.* Ex eo igitur multi discipulorū pedem retulerunt, nec ampliùs cum Christo versabantur. Quos passus est abire, nec stitit aut revocavit, quum

v. 62.

v. 63.

matth. 16,
17.

1 Cor. 2, 14.

Ioh. 6, 66.

G

verbo,

verbo, sicut diximus, retinere vel revocare potuisset, nisi obstitisset manducatio Sacramentalis vera & propria, quam instituire decreverat.

Argumenta
ex antiqui-
tate.

APOC. 17,
6. 12, 11,

Ignatius.

Iustinus.

Irenæus.

Cyprianus.

XXIV. Ultimo loco adduci possent testimonia prisca Ecclesiæ, nisi ea tractatio futura prolixior, quàm ut instituto nostro conveniat. Audiamus tamen breviter aliquot sanctos martyres Jesu, qui *draconem illum magnum & antiquum serpentem vicerunt per sanguinem Agni & per sermonem testimonij sui; & animæ suæ prodigi fuerunt usque ad mortem.* Ex iis Ignatius inter hæreticos numerat eos, qui

non confitentur Eucharistiam esse carnem Servatoris nostri Jesu Christi, pro peccatis nostris passam; epistolâ ad Smyrnenses, è quâ verba ista profert Theodoretus dialogo ter-

tio. Iustinus martyr, apologiâ secundâ: Non ut vulgarem panem & potum ista sumimus, sed incarnati illius Jesu carnem & sanguinem esse edocti sumus. Hac alimoniâ dicit sanguinem & carnes nostras ali, quia videlicet aluntur pane & vino, quæ quamvis sint medium, cujus interventu participantur corpus & sanguis Domini, sunt tamen & manent panis & vinum, & proinde vint nutriendi non amit-

tunt. Hinc alius martyr, Irenæus videlicet, Eucharistiam duabus rebus terrenâ & cœlesti constare affirmat, libro IV, cap. xxxiv. *Quemadmodum, inquit, qui est à terrâ panis percipiens vocationem Dei, jam non communis panis est, sed Eucharistia, ex duabus rebus constans terrenâ & cœlesti: sic & corpora nostra percipientia Eucharistiam, jam non sunt corruptibilia, spem resurrectionis habentia.* Idem libro V, cap. IV, tamquam paria reputat negare, quòd *Dominus sanguine suo nos redemit, & negare, quòd calix Eucharistia sit communicatio sanguinis ejus, & panis quem frangimus com-*

municatio corporis ejus. Cyprianus martyr sermone de

lapis,

lapsis, qui videlicet immolaverant idolis. in hunc modum loquitur: *Mortiferos Idolorum cibos adhuc penè ructantes, exhalantibus etiamnum scelus suum faucibus, & contagia fuestra redolentibus, Domini corpus invadunt. --- Spretis his omnibus atque contemptis, vis infertur corpori ejus & sanguini, & plus modò in Dominum manibus atque ore delinquant, quàm quom Dominum negaverunt.* Ex quibus Cypriani verbis liquet, eum non negare, quòd ab indignis sumatur corpus Domini.

Num. 13.

XXV. Manducatio equidem indignorum facit, ut nonnulli ab admittendâ simplice verborum acceptione & verâ comestione corporis propriè dicti sint alieniores. Videtur enim ipsis incongruum, verum corpus Domini ab indignis manducari. Caterùm necesse est verba Domini veritatem suam obtinere, sive ad dignos proferantur & referantur, sive ad indignos. Et minor principalis nostri syllogismi superius facti, quom dicit, *eos, qui juxta hujusmodi mandatum comederint*, omnes sacramento secundum institutionē utentes comprehendit, etiam indignos. Imò quantum indignis confertur, tantum confertur per sacramentum, quatenus sacramentum est: cætera fructum spiritualement & applicationem meritorum Christi spectantia per fidem conferuntur, & non per sacramentum. Observandum autem, indignos illos nihilominus Christianos esse, & saltem occultè indignos. Nam si de indignitate eorum constet, non admittuntur. Sunt itaque membra visibilis Ecclesiæ, & eatenus corporis Christi. *Non est impius & incredulus*, ait alicubi Bucerus, *sed indignis Christianis concessum, quod illis concedit Christus & Paulus.* Mirum enim non est, quòd hisce benignus & *Phil. 4. 18. 19.* Servator, ut ad cor redeant, compungantur, & ad pœnitentiam

Obj. de manducatione indignorum.

Instantis.

I. Cor 11,

vers. 27. &

29.

Resp.

tentiam invirentur, corpus suum in sacramento, sine ullâ sui passione vel injuriæ sensu, velit exhibere, quod olim ad eorundem redemptionem & salutem impiis cum verâ sui passione & acerbissimo cruciatuum sensu flagellandum & torquendum exhibuit. Caterùm dices, qui indignè sumunt, *rei sunt corporis & sanguinis Domini*, quòd *non discernant corpus Domini*, id est, quòd majore reverentiâ & purgatiore conscientiâ ad id sumendum non accedant, quàm si vulgaris esset cibus. Respondeo, hoc ipsum facit pro verâ præsentia veri corporis. Nam si non adsit corpus secundum se, sed nuda quædam corporis figura, unde ut accuratâ adeo discretione, quæ neglecta damnationem inducat, opus sit? Interim etiamsi per hujusmodi negligentiam & indiscretionem ab indigno Christiano peccetur in corpus Domini, reapse tamen non magis patitur aut læditur, quàm Deus, quando in ipsum itidem ab hominibus peccatur.

XXVI. Declaratur ulteriùs. Servatore in terris inter homines agente multum fuit corporaliter cum eo conversari, ei adsidere, tangere, colloqui: absque fide tamen id non erat salutiferum. Positâ verò fide potuit ab homine pio dici, Adsociatus sum Christo corporaliter & spiritualiter: & adsociatio corporalis proficit mihi ad spirituales, ut quàm propinquus sum corpore, tam propinquus quoque sim, & magis etiam, animo & spiritu. Quin Christus corporalem adsociationem exhibebat propter spirituales, quamvis non deessent, qui etiamsi corporali fruerentur, ad spirituales tamen & salutarem cum ipso societatem & unionem non pertingerent. Sic etiam in sanctâ Eucharistiâ corporis sui cum corpore nostro instantem conjunctionem exhibet, ut per eam spiritualis
 promo-

promoveatur, augetur, & altiores indies radices agat, quamvis non desint, qui ob suam ipsorum culpam nullâ spirituali, sed solâ illâ alterâ potiantur; quæ tamen ipsa, nisi obicem illi ponerent, spirituali efficiendæ idonea. Hæc obiter de manducatione indignorum, unde pateat, eam nec negari oportere, nec veræ præsentia veri corporis ob stare.

XXVII. Sed in hunc sermonem ex occasione verborum Cypriani delapsi fuimus. Neque verò antiquitatis testimonia accuratiùs excutiendi hic locus est. Quod primis seculis communiter Christianis improprium fuit, eos humanâ carne vesci, ex doctrinâ de hoc sacramento ad gentiles perperam, ut fieri solet, delatâ sine dubio manavit. Hinc qui pro Christianis apologias scripserunt, necesse habuerunt à se suisque amoliri ἀσθενεῖαν σαρκῶν βοσῆς, *humanarum carniū vescas*, ut Iustinus; οὐσεῖα δαιμόνια, ut Athenagoras; ἀσθενεῖα φαρμάκων, ut Tatianus loquitur. E Latinis Tertullianus: *Dicimur sceleratissimi de sacramento infanticidij, & pabulo inde*. In dialogo Minutij Felicis Cæcilius paganus objicit Octavio Christiano: *Infans farre contactus, ut decipiat incautos, apponitur*. Sed hæc nunc missa faciamus.

XXIIIX. Minorem principalis nostri syllogismi dudum demonstravimus refutando contradictoriam ejus, & ostendendo, quòd nulla expositio, quæ verba EDITE, BIBITE, CORPVS, SANGVIS, à proprio & genuino significato ad improprium, peregrinum & figuratum transferat, subsistere possit. Quamquam, ut verum fatear, ad tale quid ostendendum, qui simplici, nativo, & usitato sensui inhæret, non tenetur.

Reforma-
tos potius
quàm nos
ostendere
oportet esse
hic literam
absurdam,

tenetur. At hinc qui recedendum esse affirmant, eos evincere oportet, sententiam, quæ è propriâ & usitatâ accepti-
one emergat, pronunciare, quod sit evidenter absurdum; aut quod Deo indignum; aut quod ne quidem per divi-
nam potentiam fieri possit; aut quod cum veritate & vo-
luntate divinâ aliunde certâ & è dictis extra controver-
siam positis manifestâ, directè pugnet. Aliquid, inquam,
horum liquidò demonstrare & evincere oportet eos, qui
persuadere nobis cupiunt, ut repudiatâ propriâ & usitatâ
accepti-
one, impropriad & inusitatam recipiamus. Nisi
enim aliquid horum rationibus efficacibus omni-
que ex-
ceptione majoribus priùs evincatur, mens & conscientia
ad peregrinos sensus delapsa, numquam tranquilla, num-
quam tuta esse poterit: quin semper necesse habebit Deum
indignantem & increpantem metuere; Quare perspicuè
loquenti fidem non habuisti? quare meam veracitatem
& potentiam in dubium vocasti? quare majorem angu-
stæ tuæ capacitatis, quàm meæ immensitatis rationem ha-
buis-
ti? Urgentissimam itaque rationem oportet esse, ob
quam simplici & proprio sensui improprie & figuratus
præferatur; & si ullibi, in primis hoc nostro in negotio,
ubi nova institutio, novumque mandatum, & peculiaris
ac supremus sermo Domini ad Apostolos, brevisque &
concisus. Alia ratio prolixarum ad populum concio-
num, in quibus tropi & figuræ rectius locum inveniunt.

Idque ur-
gentissimâ
ratione.

Quæ non
est in im-
possibili.

XXIX. Videamus paucis, num ejusmodi urgens ra-
tio ulla dari queat. Si qua fuerit, hac erit, quòd sui cor-
poris præsentiam exhibere, & manducationem concede-
re divinæ Christi Domini potentiæ prorsus sit impossi-
bile. Adeum autem modum impossibile, ut ne quidem per
infinitam potentiam fieri possit, id tantum est, quod im-
plicat

plicat contradictionem, & ponit rem simul esse & non esse. Ut rei presentis accomoderetur, dicendum fuerit implicari contradictionem, si corpus Christi statuatur alicubi esse, ubi loco non commensuretur, vel locum non repleat, vel loco alia corpora non extrudat. Hæc enim propriè convenire omni vero corpori. Quam autem corpori Christi, ut in Eucharistiâ est, adimantur, hinc effici, esse in Eucharistiâ verum corpus Christi, & non esse. Sed vix credo quemquã eruditũ huic argumento multum tribuere. Notũ enim est, quòd esse in loco, & loco coëxtendi, non ingrediatur definitionem corporis, nec sit de ejus essentiâ, sed accidens, & ne id quidem absolutum; quod proinde salvâ essentiâ & sine implicatione contradictionis per divinam omnipotentiam removeri possit. Supremum cœlum juxta Philosophos in loco non est. Christus autem *sublimior cœlis factus* Hebr. VII, 26. *Ascendit longè supra omnes cœlos*, Eph. IV, 10: nobis scilicet ex influentiâ & motibus cognitos. Quin si ab humanâ naturâ per omnipotentiam divinam removeri potest salvâ naturæ substantiâ modus existendi substantialis, quod factum esse mysterium incarnationis & unionis personalis liquido comprobatur; multo magis eadem substantiâ salvâ removeri poterit modus existendi accidentalis in commensuratione ad locum positus.

XXX. Major difficultas videtur esse in hoc, quòd corpus Christi cœlum non deserat, (*eum enim oportet cœlo recipi, usque ad tempora restitutionis omnium*) & nihilominus statuatur esse in terris ubicumque celebratur Eucharistia, quod simul & semel in pluribus locis sæpe fit. At corpus Christi secundum substantiam suam unum numero corpus. Dum autem est in cœlo, & simul ubicumque cele-

Nec in oraculo Petri. Act. 3, 21.

celebratur Eucharistia, multiplicatur ejus presentia, quæ multiplicari non posse videtur, nisi multiplicato subjecto, cujus est presentia. Erit igitur unum, & non erit unum. Respondeo, presentiam in aliquo Vbi non esse nisi accidens quoddam, includens respectum sive habitudinem ad locum vel ad Vbi. Quod ipsum accidens subjecto sive substantiâ, cujus est accidens, planè posterius est, & ab eo diversissimum & adeo distinctum, ut per potentiam divinam penitus removeri possit. Sicut itaque non sequitur, Ab hoc corpore respectus ad Vbi potentiâ divinâ tollitur. Ergo ipsa corporis substantia destruitur: ita quoque non sequitur, Hujus corporis presentia vel respectus ad Vbi potentiâ divinâ multiplicatur. Ergo ipsum corpus secundum substantiam multiplicatur. Neque verum est, Quodcumque est in pluribus Vbi, id unum non est. Deus enim maximè ac perfectissimè unus est, in omnibus tamen est Vbi; & si mundum ab hoc diversum crearet, qui hunc nullâ parte contingeret in illo non minus quàm in hoc presentissimus foret, unitate penitus illibatâ. Dices, deum unum infinitum esse; & infinitate, hincq; manante immensitate ubique esse, nec unitati ejus propterea derogari: at corpus esse unâ substantiam finitâ.

Resp. Resp. substantiam rerû finitarum genere suo & differentiâ finiri, nempe quòd non quamvis quarumvis rerum perfectionem, sed saltem suam sibi juxta naturæ suæ modum debitam contineant. Hinc quidem consequitur, ut naturaliter non sint nisi in uno Vbi. Sed si per omnipotentiam divinam supra naturæ suæ conditionem eleventur, & presentiam in pluribus Vbi sortiantur; nihilominus retinent tum finitatem tum unitatem suæ substantiæ, pluralitate videlicet illâ substantiam intrinsecus non immu-

Instantia.

Resp.

mutante, sed saltem extrinsecus afficiente, & habitudinem naturalem ad præsentiam in uno Vbi non abolente. Breviter ad tollendam contradictionis, implicacionem, quæ rem extra omnem possibilitatis spheram ponat, ipsique omnipotentia divina subtrahat, satis est intelligere, quod aliud sit substantia corporis, aliud præsentia in uno vel pluribus Vbi, & quod huiusmodi præsentia neque corporis essentiam ullo modo constituat, neque definitionem ingrediatur. Quin valet hinc quoque argumentum superius factum. Potest removeri, quin actu remotus est à naturâ Christi humanâ, & quidem in perpetuum, modus existendi substantialis, naturaliter debitus; nempe non suâ propriâ humanâ hypostasi, sed divinâ Verbi subsistit & substantialiter terminatur ac completur, nullatenus propterea imminutâ ejus integritate & essentiâ. Ergo multo magis poterit ad tempus aliquod removeri modus subsistendi accidentalis, naturæ corporis aliquin conveniens; & tribui talis, qualis à naturâ spirituum non est alienus: nam etiam anima tota est in qualibet parte corporis, & proinde etiam tota, quippe indivisibilis, in pluribus Vbi.

XXXI. Sed hæc, fortè intricatiora, linquamus, & conferamus nos ad Scripturas, in quibus, quantum quidem humanus intellectus capere potest, exemplum multiplicatæ præsentia corporis Christi exhibetur. In confesso est Christum ex quo in cœlos secundum humanam suam naturam adscendit, in cœlis manere usque ad tempora restitutionis omnium. Idem tamen post illam suam adscensionem visus fuit sancto Apostolo Paulo. Factus quidem erat conspicuus quadraginta illis diebus, quibus post resurrectionem suam in terris commoratus est, at

Probat
exemplis
Scripturæ
multiplicatæ
præsentia
corporis
Christi.

act. 10, 41. *non toti populo, sed testibus, quos ipse prius designaverat; inter quos eo tempore nondum erat Paulus. Visio itaque Pauli necessario referenda ad apparitionem factam in itinere Damasceno. De qua ad ipsum Ananias: Jesus visus est tibi in via, qua veniebas. Item: Deus patrum nostrorum designavit te, qui videres justum illum, & audires vocem ex ore ipsius.* Servator ipse ad Paulum: *Visus sum, vel, apparui tibi.* Hinc se oculatis resurrectionis Christi testibus annumerat, 1. Cor. ix, 1: *Nonne Jesum Christum Dominum nostrum vidi?* Rursus 1. Cor. xv, 5. *Visus est, inquit, Cepha; deinde duodecim illis; postea amplius quam quingentis fratribus simul; postea Jacobo; deinde Apostolis omnibus: novissime autem omnium, velut abortivo visus est etiam mihi; oculis videlicet corporeis, quemadmodum visus fuerat Cephae & ceteris prius commemoratis testibus. Non autem sublatus fuit eo tempore Paulus in caelum, sed solo allisus in terram procubuit. Ergo apparuit Christus, qui caelos tamen interea non deserebat, in aere terris vicino; & est propinquo loquutus est, ut ex ore ejus vocem audiret Paulus.*

Simile ex Astronomia.

XXXII. Tradunt Astronomi, tantam esse distantiam caeli stellati à terris, ut si inde lapis decidat, centum annorum spatio terram contingere nequeat. At Christus corpore suo è terram adspicientibus Apostolis elevatus, ascendit super omnes caelos, & ad terminum brevissimo tempore, eodem sanè die, quod nemo temerè negaverit, pervenit. Quod si rectè perpendatur, nihilo minus mirum est, & vix aliud quid, quam corpus idem in pluribus simul esse locis. Tradunt iidem, caelum illud, quod diximus stellarum fixarum in una secundam, quam vocant, sive sexagesimam parte minuti conficere iter sexcentorum quadra-

quadraginta trium millium octingentorum & quadraginta octo milliarium germanicorum, atque adeo emeriri spatium centies decies & novies amplius, quàm sit univversus ambitus orbis terrarum; idque ordinariè & naturaliter. Corpus adeo vastum tantillo momentulo & propemodum in ictu oculi per tantum & humanum captum propemodum excedens spatium moveri & ferri non minùs incredibile est, quàm corpus aliquod simul in pluribus esse locis. Quin vix aliud est, quàm simul & eodem momento in pluribus esse locis. Et fit tamen non immediatè per divinam omnipotentiam, sed per virtutem causarum secundarum cum generali concursu causæ primæ.

XXXIII. Non potest itaque non esse periculosum, nos homunciones, qui ne unius quidam musca vel formicæ, nec partium, quibus ipsi constamus, animæ corporisvé nostri naturam perfectè cognitam habemus, clara Domini verba in peregrinum & improprium sensum torquere, quòd non capiamus, quomodo divina omnipotentia queat efficere, quod verbis illis simpliciter & propriè acceptis enunciatur. *Demus potius, ut cum Augustino loquar, Deum aliquid posse, quod nos fateamur investigare non posse. In talibus rebus tota ratio facti est potentia facientis. Neque ideo negandum est, quod apertum est, quia comprehendendi non potest, quod occultum est. Etenim de veritate carnis & sanguinis non est relictus ambigendi locus, ait Hilarius. Nam ipse Dominus Jesus (verba sunt Ambrosij) testificatur nobis, quòd corpus suum accipiamus & sanguinem. Numquid debemus de ejus fide & testificatione dubitare?* Tutio rem igitur hanc sententiam esse nemo temerè negari poterit.

XXXIV. Ponamus enim errare nos, qui simplicem sensum, quem verba propriâ & nativâ suâ significandi vi in

Epist. 3.

lib 2. de bono per sever c. 14.

lib 8 de Trin. libr. 4. de Sacram. c 5.

Occupatio.

intellectu gignunt, retinemus; atque eo nomine à Domino compellari & argui in hunc fortè modum: Nolui verba mea propriè & ut sonant, accipi: debuissetis animadvertisse, quòd res ad eum modum, uti verbis simpliciter captis à me prolata est, effici nequeat, meamque adeo potentiam superet; & ad figuras sensumque figuratum vos convertisse. Ponamus, inquam, nos ad eum modum ab ipso Domino reprehendi; respondebimus sanè: Domine, si decepti sumus, à te sumus decepti, quem credidimus si aliud voluisses, aliud quoque effaturum fuisse, atque adeo te quidquid diceres, velle, & quidquid velles, efficere posse. Maluimus itaque verbis tuis simplici animo acquiescere, quàm curioso & temerario tuam sive veracitatem sive potentiam in dubium vocare. Si aberravimus, tuum erit, cujus reverentia in errorem nos induxit, nobis clementer ignoscere. Ita respondebimus; nec ullus dubito, nos à benignissimo Domino veniam impetraturos. Ponamus contrà, partem, quæ à simplici sensu abhorret, errare, & à Domino ad dicendam causam evocari, hocque vel simili sermone coargui: Cur perspicua mea verba torsistis, & non modò errorem negatæ meæ in Eucharistiâ præsentia per Ecclesiam longè latèque sparsistis, sed simul portam evertendis omnibus fidei mysteriis aperuistis? cur simplici sensui verbis planissimè expresso contradixistis? cur aliter intellexistis quàm ego loquutus sum? cur infinitam meam potestatem decempedâ imbecillitatis vestræ metiri, & vel veracitati, vel certè potentia meæ detrudere ausi estis? cur vestram curiositatem & elatas cogitationes in meum obsequium captivas non duxistis? quid responsuri sint ipsi viderint. Veniam tamen ipsis non invidemus, quin ut impetrent, optamus. Et cur impetraturos esse speremus, alibi exponimus.

XXXV.

Resp.
Hæc etiam
est Apolo-
gia Lutheri
& Chemni-
tij lib. de S.
Cœnâ. c. 7.
argum. 1.
& 8.

XXXV. Innuebam verbis cœnæ Dominicæ, de quorum sensu controvertitur, à significatione simplice & propriâ in figuratam & impropriam translatis portam pandi, viamque muniri, per quam ad evertenda fidei mysteria pergatur. Ideo enim à simplice sensu receditur, quia juxta eum aliquid à communi rerum naturâ, serie & cursu, cui adsuevimus, alienum, imo abhorrens, affirmari videtur. Sed si recedendi hæc idonea est causa, pari ratione & facilitate mysteria Trinitatis, Incarnationis, Resurrectionis & alia quæcumque evertentur. Si enim quum dicitur HOC EST CORPVS MEVM, propter apparentem humano intellectui absurditatem vel impossibilitatem Corpus accipi debet pro symbolico & typico corpore; quid ni similiter, quum dicitur CHRISTVS EST DEVS, Deus sit symbolicus & typicus Deus? Ita videlicet cessat & tollitur omnis, quæ alioquin ingenii humani vim excedit, & captum superat, & exemplo caret difficultas, nempe; Vnam essentiam in pluribus personis subsistere. Tollitur etiam altera nihilo inferior, quæ in mysterio incarnationis occurrit, duarum, inquam, naturarum in unâ personâ unio, & unica subsistentia. Notum autem est eos, qui superiore seculo primi divinitatem Servatoris impugnarunt, ex Helveticis ecclesiis, in primis verò Genevensi Italicâ prodiisse: nempe Michaëlem Servertum, Georgium Blandratam, Matthæum Gribaldum, Iohannem Paulum Alciatum, Lælium Socinum, infausti illius Fausti patrum, Valentinum Gentilem, Franciscum Lismaninum, Petrum Statorium, alios. Hæc non dico in opprobrium ecclesiæ vel Helveticæ, vel Genevensis, neque Calvinum Arianismi in simulo, quem scio Ariatorum acerrimum hostem fuisse, & tum Valentini Gentilis

H 3

igno-

Tropifica
portam
pandit ad
evertenda
cætera fidei
mysteria.

ignominiosam palinodiam, tum Serveti supplicium procurasse; sed quòd rem ita planè se habere ex vitâ Calvinî, quam scripsit Beza, & ex epistolis tum Calvinî tum Bezae deprehendam. Nempe iis in locis ecclesiisque factum erat initium torquendi clara scripturæ verba, tum alia, qualia sunt, *Deus vult omnes homines servari, neminem perire*; *Electi sumus secundum præscientiam*; tum in primis Eucharistica illa, *Hoc est corpus meum*; idque propter apparentem captui humano difficultatem. Vestigiis institerunt illi homines, & fundamentis jactis inædificarunt, rati propter parem rationem in pluribus licere, quod liceret in uno; neque quod in aliquo rectum esset, posse prævium esse in cæteris. In exilium autem ire coacti pestem infidelitatis intulerunt Poloniæ, Lithuanîæ, Transylvaniæ; & pluribus inferent, nisi maturè & prudenter obviam eatur. Hæc, ut dixi, observo, non quòd Helveticis ecclesiis notam inuri velim, sed cautelæ ergò, ne perversis hominibus occasio impugnandæ fidei Christianæ præbeatur, vel in manus arma, quibus impugnent, consignentur: & ut fiat, quod benè docuit Hilarius, *Fides non ex arbitrio nostro, sed ex dictorum est incunda virtutibus*. Dictorum sanè virtutem pro sententiâ affirmante stare agnovit & fassus est Faustus Socinus, quum respondens ad secundam epistolam Johannis Niemojevii scripsit, *Papiste & Lutherani habent apertissimum testimonium affirmans, illud quod in Cænâ Domini datur, esse illud Christi corpus, quod pro nobis fuit traditum*.

lib. de unâ
P. & F. essen-
tiâ.

Objectio ex
communi
analogiâ
Sacramen-
torum,

XXXVI. Superest adhuc una contra simplicem acceptionem objectio, desumpta ab eo, quod commune volunt esse omnibus Sacramentis, quæcunque tandem sint, nempe ut nomen signati tribuatur signo. Panis, ajunt,

c&

est signum corporis Christi : appellatur itaque nomine signati, & dicitur corpus Christi. *Nos sanè*, ait Occolampadius Præfatione in suum de Eucharistiâ dialogum, *ex ratione Sacramenti cognovimus, illos Lutheranos non tam purè, ut debebant, Christum annunciare.* Consensui orthodoxo, uti vocant, huncce liminarem adscripsere verbum: *Discite vel tandem, quid sacramenta vocentur.* At hoc fundamentum profus est imbecille & lubricum. Doctrina enim de sacramentis in genere ex Scripturis certa & firma nulla potest extrui; nulla generalis regula, quæ sit omnibus communis, per firmam consequentiam deduci. Prout quisque sacramenti vocabulum latius vel strictius accipit, ita quoque regulas format latiores vel strictiores. Sicut igitur acceptio, ita quoque regulæ propemodum sunt arbitrariæ. Iuxta eas igitur hoc, illud, istud sacramentum singulariter exigendum & conformandum non est, sed de singulis ex institutione singulorum, tamquam ex vernaculo principio, judicandum. Quin si huic axiomati inhæretur, Eucharistiæ præter meri nudique signi rationem nihil tribuitur, omnis autem dignitas & profundi ac imperscrutabilis mysterii sublimitas detrahitur, ut pridem ostensum. Ne quadrat exemplum, quod præcipuum haberi solet & produci, *Agnum comedetis festinanter, Pesach, Pascha vel transitus est Domini.* Victimam enim illam, si primam institutionem spectemus, in ædibus mactata & comesta, & sanguis ejus superliminari & postibus ædium illitus, non erat signum transitus Domini, sed medium procurandi transitus, sive suo quodam modo causa, quæ faceret Dominum transire. *Procedens Dominus ad percutiendum Aegyptum, quum viderit sanguinem illum in superliminari & in duobus postibus,*
transi-

Resp.

Objecto ex
Exod. 12, 11.

Resp.

transibit, nec sinet percussorem ingredi domus vestras, Exod. XII. 23.

Vox sacra-
menti quid
significet,

XXXVII. Sacramenti vocabulum nusquam in Scripturâ occurrere notum est, nisi quod vulgatus interpres *μυστήριον* aliquando solet vertere *sacramentum*. *Μυστήριον* nativâ vi denotat rem quamvis arcanam; communiore autem usurpatione significat rem arcanam sacram, & in Scripturâ sæpe totam doctrinam revelatam & evangelicam. Sic Hieronymus ad Pammachium ep. LXI, cap. IX: *In symbolo fidei & spei nostra post confessionem Trinitatis & unitatem Ecclesia omne Christiani dogmatis sacramentum carnis resurrectione concluditur.* Sacramentum à verbo *Sacro sacrare* (sicut à juro, juramentum; à testor, testamentum; à fundo, fundamentum; à vestio, vestimentum) deductum vi originis suæ significat quamvis rem sacram. Vnde veteres Latini & juramentum, quòd invocato numine præstaretur; & æs, quod ab utroque litigante apud Pontificem deponi solitum, ut ejus, qui causâ cecidisset, portio in publicos sacrosque usus converteretur, sacramentum dixerunt. Scriptores etiam ecclesiastici vocabulo in summâ latitudine usi sunt: & serò tandem ad angustiore significationem certasq; aliquas res restrinxerunt. Definitionem autem certam & accuratam vix quisquam molitus est. Testimonio hîc alio non utemur, quàm eruditissimi viri Danielis Chamieri. *Definitionem, inquit, Sacramenti, postremi recentissimiq; Theologi magnis conatibus inquisiverunt: qui veteribus fuit labor vel superfluus, vel perfunctorius. Nam ab iis definitionem nullam habemus, nisi ab Augustino, atque hanc minimè gentium accuratam. Causam fuisse reor, quòd nondum Sacramentum esset certò constitutum, tanquam proprium huic generi, multo mi-*
nùs

Panoplie
tom. 4. lib.
2. cap. 6.
§. 3. & 7.

nus speciei nomen. Et si interdum nonnihil observari queat, quod accedat. -- Post Augustinum & longo quidem intervallo, actum maximè, quum unà cum rebus mutata fuit vocabuli significatio, Theologorum operas valde occupavit hic definiendi Sacramenti labor. Successus cuiq; fuit pro animi conceptu. Unde factum, ut in tanto sententiarum aestu nulla posset definitio tanquam certa fixaq; & rata constitui. Iam cuivis arbitrandum relinquo, an rei adeo novæ, adeo incertæ, & nullo Scripturæ testimonio subnixæ tutò inædificari possit perspicuorum Domini verborum à simplice & proprio sensu in improprium & inusitatum detorsio.

XXXIIX. Nos itaque simplicibus Christi redemptoris nostri verbis simplice fide inhaeremus, persuasi *illum* Tertull. *non aliter, quàm disposuit, pronunciaſſe, nec aliter diſpoſuiſſe, quàm pronunciavit*: atque ita nobismetipsis rectè consulimus, & triste ac perniciosum schisma, quod Protestantium ecclesias divellit, componemus. Sopiatur enim per propitiam Dei benignissimi gratiam, & exstinguetur penitus, si in hanc vel similem confessionis formulam consenserimus.

IN sanctâ Eucharistiâ sive
Cœnâ Dominicâ adsunt, & quando
editur panis, editur quoq; corpus, (vocibus pro
priè & non figuratè acceptis) & quando bibitur
vinum, bibitur quoque sanguis Domini, non
quidem mediante solum fide, per quam citra
omne sacramentum corpus Christi à fidelibus
I editur

Formulam
hanc, sicut
ab Auctore
ipso edita
fuit, ita hic
exhibere
visum est.

editur, & sanguis bibitur, non tamen propriè sed metaphoricè, nulloque inter esum & potum, quale hìc manifestissimum est, discrimine; nec mediante vel transsubstantiatione panis, vel ubiuitate corporis Christi, vel ejus locali aliquâ inclusione, alligatione aut commixtione; nec interventu descensus & ascensus: sed modo supernaturali, quem simpliciter & in solidum divinæ omnipotentiae imputamus & committimus, nobis aliàs planè incognito, ineffabili, incomprehensibili & indeterminabili; verè tamen & secundùm ipsam substantiam. Hoc enim ut credamus, Christo simpliciter & perspicuè affirmanti debemus. Modum autem inexplicabilem esse, haut temerè ulli inficias iverint, etiamsi alii atque alii hos illòsve modos, scrutando & ad præconceptas opiniones vel privata emolumenta torquenda, excogitaverint & invexerint. Cæterum, *in occultis Dei operibus*, ut benè loquitur Augustinus, *non aliquid ignorando, sed temerè incognita pro cognitis adstruendo, & falsa pro veris proferendo ac defendendo peccatur*. Exhibet autem Servator corpus suum manducandū, & sanguinem bibendum

A de origine
animæ cap.
24.

loquitur Augustinus, non aliquid ignorando, sed temerè incognita pro cognitis adstruendo, & falsa pro veris proferendo ac defendendo peccatur. Exhibet autem Servator corpus suum manducandū, & sanguinem bibendum

dum ex ingente erga fideles suos amore, ut in eis excitetur & alatur serua, fervens & efficax recordatio corporis pro nobis in mortem traditi, & sanguinis in remissionem peccatorum effusi, id est, passionis & mortis Domini.

Non est hic metuendum absurdi aliquid, vel ut hæc presentia confessio comitem trahat adorationem vel oblationem sive sacrificium Missaticum Pontificium. *Absurditatibus sublati*, ait alicubi Calvinus, *quidquid ad exprimendam veram substantialemq. corporis & sanguinis Domini communicationem, quæ sub sacris cæna Symbolis fidelibus exhibetur; facere potest libenter recipio.* Utinam recipiatur! Et addit: *atque ita, ut eam non imaginatione duntaxat aut mentis intelligentiâ fideles percipere intelligantur.* Dixerat paulò ante: *Nullum locum relinquo huic cavillo,* Num. 17. *quasi dum fide percipi Christum dico, intelligentiâ duntaxat ac imaginatione velim concipi.* Idem etiam, de modo, ait, Num. 32. *si quis me interroget, fateri non pudebit, sublimius esse arcanum, quàm ut vel meo ingenio comprehendi, vel enarrari verbis queat.* Pari sensu Lutherus libro *de i. et pnt.* *Darauff stehen/ glâuben und lehren wir / daß man im Abendmahl warhafftig und leiblich Christus Leib isset und zu sich nimpt. Wie aber das zugehe / oder wie er im Brode sey / wissen wir nicht / sollens auch nicht wissen.* Utinam dictis uterque sterisset, nec ille alibi scripsisset, *Christus quatenus homo non alibi quàm in cælo, nec aliter quàm mente & fidei intelligentiâ querendus est:* Hoc enim est sibimetipsi contradicere & modum determinare: nec iste presentiam ab

Instit. l. 4.
ca. 17. n. 17.

Num. 17.

Num. 32.

Consensu
cum Figur,
c. 27.

Exam.
Conc. Trid.
de Euch. ad
can. 1.

ubiquitate alicubi suspendisset. Quamquam opinio-
nem eam missam postea fecit. Vnde Chemnitius; *Fun-
damentum presentia corporis Christi in Cœnâ Lutherus mo-
nuuit non esse collocandum in disputatione de ubi-
quitate, sed in veritate verborum institutionis.* Idem rectissimè:
*Nos presentiam ipsam, quia testimonium habet verbi Dei,
simpliciter credimus: de modo verò presentia, quia verbo
Dei revelatus non est, iudicamus non esse disputandum.*
*Non igitur definimus certum modum illius presentia, sed
eum humiliter commendamus sapientia & omnipotentia
Dei.*

XXXIX. Subjicimus coronidis loco verba & sen-
tentiam eximij Viri, Marci Antonij de Dominis, libro
sexto, capite vi. in hunc modum expressam: *Per mille
profecto annos Ecclesia sancta catholica sobriâ divinatorum
mysteriorum cognitione contenta, & piè credidit, & tuto
docuit; in Eucharistiâ legitimè consecratâ, fideles corpus &
sanguinem Christi agnoscere & recipere ac manducare, ac in
illo sacro pane, sacroque vino, corpus & sanguinem Christi
mirabiliter exhiberi. Modum verò particularem piè, hu-
militer & religiosè ignorare voluit, quo Christi corpus &
sanguis in sacris hisce mysterijs & sacramentis exhiberetur.
Rem ipsam & effectum lata tenebat, à modo humilis & de-
vota abstinerebat.* Totam disputationem concludit hisce
verbis: *Dicamus omnes in Eucharistiâ carnalem & cor-
poralem Christi presentiam adesse quò ad rem & naturam;
id est, quò ad ipsam carnis & corporis substantiam:
negemus etiam pariter omnes quò ad modum carnaliter &
corporaliter Christum adesse.* Præclara itidem & egre-
gia sunt, quæ leguntur libro VII, capite XI, num. IIX.

Omnes

Omnes, inquit, & Pontificij, & Lutheri, & Calvini discreti sectatores in eo convenimus, circa sacratissimum Eucharistia sacramentum, nobis in eo verum ac reale Christi corpus verè & realiter exhiberi. Cur ergo in hoc non sistimus omnes? Cur hic terminum dissensionum non collocamus? Cur admodum ineffabilem, mirabilem, & occultum, nobisq; penitus ignotum, & quem Christus ipse nos latere voluit, tam audacter descendimus, ut, qui cum nostrâ insipientiâ non desipiat, eum à caritate & communione religiosâ & catholicâ excludamus? Hic est tam atrocis, & periculose dissensionis facillimus modus sopienda: ut omnes veritatem corporis Christi in sumendâ Eucharistiâ exhiberi uno ore fateamur; & circa modum, quo fiat hæc exhibitio, quippe ineffabilem & inexplicabilem, nobis omnibus silentium perpetuum indicamus; & ex hac dissensione schismata coalita exstinguamus. Cur, dicente Christo, HOC EST CORPVS MEVM, nos addamus, est corpus per transubstantiationem, consubstantiationem, figurativè duntaxat, & non realiter; fide percipiendum, & non ore, &c. Hoc est addere sermoni Dei, unde facile arguamur, & mendaces inveniamur. Cur ob ista nostra addita contendamus, ut schismate Ecclesiam dividamus? idem corpus Christi omnes comedimus: sed modum quo id fiat omnes ignoramus. Rectum sanè consilium, cui si omnes obtemperemus, tolletur tandem adspirante Dei opt. max. gratiâ, dissidium & schisma quod factum esse & tanto tempore durare omnes gemimus, & aboleri desideramus. Interea, quamdiu nondum planè ab omnibus in unam eandemque sententiam itur, verba eximij viri Davidis Chytræi facio mea. Absit, ut omnes Præf. in libr. de morte & vitâ æternâ,
exteræ ecclesias, reges, principes & populos de Eucharistia

*stia dissentientes condemnemus, & Diabolo tradamus, aut
minus Turcis & Scythis ferendos statuamus. Quae crude-
lia judicia, ut in nullius sani hominis mentem venire ar-
bitror, ita toto tempore semper damnavi & abominatus
sum.*

Faxit Iesus Christus, benignissimus & mi-
tissimus pacis auctor, qui suis mutuam ca-
ritatem supremis tabulis unice commen-
davit, ne sanctissimum sacramentum, quod
ipse tesseram unitatis esse voluit, dissidij &
discordiae diutiùs sit fomes.

F I N I S.

In

In gratiam benevoli Lectoris

tria ista capita, de quibus in his Animadversio-
nibus agitur, integra subjicimus, excerpta ex

Confessione, quam Protestantes Reforma-
ti in Colloquio Thoruniensi
exhibuerunt.

NUM. III. DE PECCATO.

I.

Eus nequaquam est causa ullius peccati, sed
Fons & Autor omnis boni, Ofor verò & ultor
mali.

2. Mera igitur calumnia est, cum Ecclesiis
nostris horrenda illa blasphemia impingitur,
quòd Deum faciant Autorem peccati, quam toto pectore
detestamur. Interim providentiam Dei circa peccata,
& supra ipsos peccatores, eandem planè, quam & pleriq;
Romanæ Ecclesiæ Theologi docent, agnoscimus.

3. Non minùs gravis calumnia est, quòd doceamus,
Christum ipsum peccasse, aut in cruce desperasse, à quâ
blasphemiam toto item animo abhorremus.

4. Omnes homines, solo Christo excepto, in peccato
originali concepti & nati sunt, etiam ipsa sanctissima vir-
go Maria.

5. Peccatum Originis non tantùm in justitiæ nudâ ca-
rentiâ, sed etiam in pravitate, seu prônitare ad malum,
ex Adamo in omnes propagatâ consistit.

6. Etiam

6. Etsi liberi arbitrij facultas naturalis post lapsum manet, quoad naturalia & Civilia, tamen nulla ejus est facultas ad bonum supra naturale & spirituale, vel intelligendum, vel volendum, vel faciendum; aut ad legem quoad substantiam operis implendam. Quo respectu non tam liberum arbitrium, quam peccati servum, & in peccatis mortuum meritò dicitur, donec per Christi gratiam excitetur & liberetur.

7. Etsi in Renatis Peccatum Originis, quoad culpam & reatum, gratuitâ remissione deletur, & quoad pravitatem magis magisque per Christi gratiam mortificatur, manent tamen in ipsis, quamdiu in carne vivunt, ejus pravitatis reliquix; videlicet pravæ inclinationes, & motus concupiscentiæ, quæ proinde verè & propriè peccatum dicitur, non tantum, quatenus est pœna & causa peccati, sed etiam quatenus ipsa, cum legi Dei, tum Spiritui gratiæ repugnat. Atque hæc doctrina, cum ab ipso Apostolo apertè tradatur, non ut erronea rejici, nedum sub Anathemate, ut hæretica, dampnari potest.

8. Omne peccatum propriè sic dictum suâ naturâ est mortale, quia *avopía*, legi repugnans, eoque maledictionem legis promerens: nec tamen omnia peccata sunt æqualia, etsi nullû suâ naturâ sine Christi gratiâ, sit veniale.

9. In Renatis autem peccata ignorantix & infirmitatis, quamvis per se & sua naturâ, si Deus ex rigore legis cum ipsis ageret, essent mortalia, tamen quamdiu Fidem & Caritatem bonumque propositum non tollunt, & quotidiana Pœnitentiâ eluuntur, per gratiam Dei non sunt mortalia, sed venialia, quia ad mortem non imputantur, sed propter Christum in ipsum credentibus remittuntur.

NUM. IV. DE GRATIA.

1. A Peccato & morte nulla est redemptio aut justificatio per vires naturæ, aut per justitiam Legis, sed per solam Dei gratiam in Christo, qui nos in peccatis mortuos, unico mortis suæ Sacrificio, & perfectissimæ Obedientiæ merito, pro nostris, nec tantum pro nostris, sed totius mundi peccatis plenissimè satisfaciendo, ab irâ & maledictione redemit:

2. Qui redemptos per Verbum Evangelij & Spiritum gratiæ, ex regno peccati & mortis, ad regnum gratiæ & vitæ efficaciter vocavit, & per Sacramenta gratiæ obliquavit:

3. Qui vocatos & sincerè resipiscentes, propter solum Christi meritum, fide vivâ apprehensum, & fidelibus, ceu ipsius Christi membris, ex merâ gratiâ imputatum, à peccatis justificat seu absolvit, & in filios adoptat:

4. Simulque Spiritu caritatis in corda nostra effuso, ad sincerum sanctimoniam & obedientiam novæ studium indies magis magisque renovat & sanctificat, seu justos & sanctos facit:

5. Qui denique in Fide illâ & Caritate, per eandem ipsius gratiam, ad finem usque vitæ perseverantes, ceu hæredes regni cælorum, non ex ullo merito, sed ex gratiâ in Christo promissâ, æternum glorificabit:

6. Atque ita etiam bona ipsorum opera, in Christi Fide & Caritate, per sancti Spiritus gratiam facta, præter ac supra meritum abundantissimo imò infinito præmio, paternè propter Christum remunerabit;

7. Prout eosdem ab æternq; non ex ullo præviso fidei aut operum merito, vel dispositione, sed ex merâ itidem & indubitâ gratiâ, tum ad eandem illam Redemptionis, Vocationis, Justificationis, Adoptionis & perseverantis Sanctificationis, quam in tempore dedit, Gratiam, tum ad vitæ æternæ coronam & Gloriam, per illa media participandam, in Christo elegit:

8. Cæteris, qui veritatem in injustitiâ detinent, & gratiam
Christi

Christi oblatam contumaciter respuunt, iusto iudicio rejectis.

Ex hac doctrinâ de Gratiâ, quâ tota Salutis nostræ ratio continetur, summam ita expositâ

1. Manifestum esse speramus, quod nequaquam sentiamus cum Socino, qui satisfactionem & meritum Christi, adeoque ipsam Redemptionem in sanguine ipsius factam, blasphemè negat & oppugnat.

2. Negamus verò, præter mortem Christi, Sacrificiis, aut meritis, aut satisfactionibus, vel Sanctorum, vel proprijs, ullam vel minimam Redemptionis & salvationis nostræ partem tribuendam.

3. Negamus etiam, homines non renatos, per aliquod meritum congrui, si faciant quod in se est, ad primam vocationis Gratiâ se ipsos posse disponere.

4. Nec efficaciam Gratiæ vocantis à libero hominis arbitrio suspendimus, quasi non Deus per specialem gratiam, sed ipse per arbitrium proprium seipsum discernat.

5. Falsò accusamur, quasi mortis & meriti Christi pro omnibus sufficientiam negemus, aut virtutem imminuamus, cum potius idem hic, quod ipsa Synodus Tridentina Sess. 6. cap. 3. doceamus, videlicet, *Etsi Christus pro omnibus mortuus sit, non omnes tamen mortis ejus beneficium recipere, sed eos duntaxat, quibus meritum passionis ejus communicatur.* Causam etiâ seu culpam, cur non omnibus communicetur, nequaquam in merito & morte Christi, sed in ipsis hominibus esse fatemur.

6. Falsò item accusamur: Quasi non omnes verbo Evangelij vocatos, seriò & sincerè, aut sufficienter à Deo ad pœnitentiam & salutem vocari doceamus, sed plerosque tantum simulatè & hypocriticè, solâ externâ voluntate signi, cui nulla interna voluntas beneplaciti subsit, ut qui nullo modo omnium salutem velit. A quâ sententiâ, ex malè intellectis, aut etiam incommodis non nullorum verbis, in nos detortâ, longissimè
nos

nos abesse, & Deo ter Opt. summam veritatem & sinceritatem in omnibus ejus dictis & factis, in primis verò in verbo Gratia ad salutem vocantis, tribuere, nec ullas contradictorias in ipso voluntates fingere, sanctissimè profitemur.

7. Quasi omnem inhaerentem justitiam fidelibus negemus, eosque solâ externâ justitiæ Christi imputatione, quæ sit sine ullâ internâ renovatione, justificari statuamus: cum tamen solis pœnitentibus & vivâ fide in Christum credentibus, justitiam imputari, simulque per eandem fidem à Spiritu S. corda contrita vivificari ad ardentem erga Christum charitatem, & novæ obedientiæ studium excitari, à pravis verò cupiditatibus mundari, atque ita justitiam & sanctitatem vitæ novæ inchoari & in dies perfici, doceamus. Id tantùm addimus, per hanc inhaerentem justitiam propriam, quia in hâc vitâ imperfecta est, neminem coram severo Dei judicio posse consistere, aut in eâ confidere, ut à reatu mortis per eam justificetur, seu absolvatur, sed per & propter solam perfectissimam Christi justitiam ac meritum vivâ fide apprehensum.

8. Quasi fide solâ, quæ sit sine operibus, quæque tantùm credit, sibi propter Christum remissâ esse peccata, quamvis sine ullâ resipientiâ in illis perseveret, hominem justificari, fingamus: cum potius talem fidem omninò falsam esse, eâque hominem non modò non justificari, sed multò etiam gravius damnari, ultrò fateamur, ut quæ gratiâ Dei transferat ad peccandi licentiam. Veram autem fidem justificantem eam demum dicimus, quæ promissionem Evangelij, quâ resipientibus remissio & vita in Christo offertur, assensu practico, seu fiducia amplectitur, & corde verè contritò sibi applicat, quæque deinde per Caritatem est efficax. Solam autem justificare dicimus, non quòd sola sit, sed quòd sola promissionem Evangelij, adeoque ipsam justitiam Christi apprehendat, per & propter quam solam gratis, sine ullo proprio merito, justificamur.

9. Quasi per hanc doctrinam studium bonorum operum tollamus, eorumvè necessitatem negemus; cum tamen nec fidem justificantem, nec ipsam justificationem sine sanctificatione & bonorum operum studio in adultis ullo modo posse consistere, ex jam dictis manifestum sit. Quo sensu etiam ad salutem omninò necessaria esse agnoscimus, quamvis non ut causas justificationis aut salutis meritorias,

10. Quasi præcepta Christi nullo modo à fidelibus servari posse, statuamus: cum tamen illa, non quidem propriis viribus, sed per gratiam Spiritus Sancti, non tantum servari posse, sed etiam omninò servari ab omnibus debere doceamus, & quidem non voto solum, aut proposito inefficaci, sed etiam ipso opere, & vero, sincero, ac perseveranti totius vitæ studio. Quamvis in hac vitâ non ita perfectè à quoquam ferventur, aut servari possint, ut legi Dei satisfaciamus, eamq; per omnia impleamus, sed ut simul ex imperfectionis & infirmitatis propriæ sensu, variorum lapsuum & delictorum veniam quotidie humiliter à Deo petere opus habeamus.

11. Quasi statuamus, semel justificatos, Dei gratiam ejusvè certitudinem, & ipsum Spiritum Sanctum non posse amittere, quamvis in peccatis pro lubitu volentur: cum contrâ potius doceamus, ipsos etiam Renatos, quoties in peccata contra conscientiam recidunt, in ijsque aliquandiu perseverant, nec fidem vivam, nec Dei gratiam justificantem, nedum ejus certitudinem, aut Spiritum Sanctum pro illo tempore retinere, sed novum iræ ac mortis aternæ reatum incurrere, ac propterea, nisi speciali Dei Gratia excitante (quod in Electis fieri non dubitamus) ad resipiscentiam iterum renoventur, reipsa etiam damnandos esse.

12. Negamus porro, Fidem in Christum justificare tantum dispositivè, præparativè, initialiter, quia nempe ad caritatem cæterasque virtutes, ceu justitiam inhaerentem disponat.

13 Nega-

13. Negamus etiam, per iustitiam illam inhærentem propriam nos ita justificari, ut per ac propter eam coram iudicio Dei à reatu mortis absolvamur, in filios adoptemur, & vitâ æternâ digni pronunciemur: quo sensu forensi vox justificandi à Spiritu S. in hac doctrinâ usurpatur. Etsi enim sano sensu dici possit, fideles per caritatem aliasque virtutes infusas justificari, id est, iustos sanctosque fieri, hæc tamen iustitia in hac vitâ imperfecta est, eoque, ut supra dictum, coram severo Dei iudicio nequaquam potest consistere, quod solum in hac doctrinâ maxime spectatur.

14. Hinc etiam non assentimur ijs, qui docent, renatos per bona opera Iustitiæ Dei pro peccatis suis satisfacere, & remissionem aut vitam propriè mereri; & quidem ex condigno, seu ex intrinsecâ ipsorum operum dignitate, vel cum præmio æqualitate: omni etiam pacto aut promissione, ut nonnulli volunt, secluso.

15. Neque ijs, qui docent, renatos Legem Dei perfectè in hac vitâ posse implere: perfectione, non tantum partium, sed etiam graduum, ita, ut sine ullo peccato vivant, quod in se & suâ naturâ sit mortale: quin etiam posse facere opera supererogatoria, perfectionem legis transcendentia, ac per ea non sibi tantum, sed etiam aliis mereri.

16. Quique nihilominus docent, neminem sine speciali revelatione certò scire posse, se gratiam Dei esse consecutum, tali certitudine, cui falsum subesse non possit: eoque semper omnes de gratiâ dubitare debere. At nos etsi fatemur, etiam fideles & iustificatos, non temerè & securè de Gratiâ Dei debere præsumere, variis etiam angoribus & dubitationibus sæpe conflictari, tamen ex scripturis docemus, eos & posse & debere ad eam certitudinem in hac vitâ contendere, & divinâ gratiâ adjuvante pervenire, quâ Spiritus Sanctus testatur Spiritui nostro, quòd filij & hæredes Dei simus. Cui testimonio non potest subesse

falsum, etsi non omnes, qui Spiritum Dei jaçant, verè illud testimonium habent.

17. Denique docemus quidem, non omnes homines electos esse, & qui electi sunt, non ex pravo operum merito, aut pravis fidei in ipsis dispositione, aut voluntatis assensu, sed ex merà in Christo gratiâ electos esse: certum etiâ esse apud Deum Electorum & salvandorum numerum.

18. Interim alienam à mente nostrâ sententiam, nobis ab illis tribui dicimus, qui nos accusant, quasi æternam Electionem & reprobationem absolutè, sine ullo fidei aut infidelitatis bonorum aut malorum operum respectu, factam esse. statuamus. Cùm contrà potiùs in electione fidem & obedientiam, non quidem ut causam, aut rationem ipsius Electionis in eligendis prævisam, sed tamen ut medium ad salutem à Deo ipsis præordinatam: In Reprobatione verò non tantùm peccatum originale, sed etiam quoad adultos infidelitatem & impœnitentiam contumacem, non quidem à Deo præordinatam, sed in ipsis reprobis, ut causam desertionis & damnationis meritoriam, prævisam atq; permissam, justissimoque judicio reprobata, statuamus. Adeoque de sublimi hoc Prædestinationis mysterio, eandem planè sententiam teneamus, quam ex scripturis inprimis Augustinus, contra Pelagium olim asseruit; quamque ipsi Romanæ Ecclesiæ Doctores præcipui, præsertim Thomæ Aquinatis sectatores, hodieque retinent.

DE SACRA CAENA.

Sicut Baptismus est Sacramentum spiritualis nostræ in Christo regenerationis, ita S. Cæna est Sacramentum spiritualis in eodem nutritionis: quo Christus ipse per externa symbola panis & vini, verbo ejus sanctificata, quæ in sui Sacrificij memoriam corporaliter & visibiliter edere & bibere jussit, corpus suum pro nobis traditum, & sanguinem Novi Testamenti pro nobis effusum, in cibum
ac

ac potum Spiritualem vitæ æternæ, nobis se exhibere & communicare, testatur.

2. Constat igitur hoc Sacramentum rebus terrenis Pane & Vino, & cœlestibus, corpore & sanguine Domini: quæ diverso quidem modo utraq; tamen verissimè ac præsentissimè nobis exhibentur, nempe terrenæ modo naturali, corporali & terreno, cœlestes verò modo spirituali mystico & cœlesti, quem rationi & sensui inscrutabilem solâ fide tenemus, qua verba promissionis & rem ipsam promissam, videlicet Christum crucifixum cum omnibus suis beneficiis apprehendimus.

3. Hinc etiâ res terrenæ Panis & vinum verè sunt & dicuntur ipsum Corpus Christi non quidem substantialiter aut corporaliter, sed Sacramentaliter & Mysticè seu per & propter unionem sacramentalem, quæ non consistit in nudâ significatione, neq; tantum in oblatione, sed etiam in conjunctâ à illâ & simultaneâ rei terrenæ & cœlestis, quamvis diversimodâ, exhibitione & communicatione.

4. Eodem sensu dixerunt veteres & nos cum ipsis, *Panem & Vinum in corpus & sanguinem Domini mutari*, non quidem ipsâ substantiâ & naturâ sed usu & officio, in quo sacra hæc symbola, non tam id esse dicuntur, quod sensu percipitur quam id quod vi promissionis in iis intuetur & acceptat Fides.

5. Hinc & tota actio S. cœnæ sacrificium à veteribus meritò dicitur, videlicet Eucharisticum, quia sacra hæc symbola, quæ mysticè sunt corpus & sanguis Christi, Eucharisticâ prece Deo offeruntur, & nobis communicantur in gratam commemorationem & fidelem applicationem unici illius sacrificij verè & propriè propitiatorii, semel in cruce peracti

6. Etsi igitur non statuimus transsubstantiationem, qua Elementa panis & vini, quoad substantiam annihilentur, aut substantialiter in corpus Christi mutantur;

7. Nec ullam inclusionem, inexistenciam, coexistentiam aut localem & corporalem præsentiam, aut talem elementorum cum Christi corpore unionem, per quam illud oraliter tam ab indignis & impiis, quam à piis & fidelibus manducetur

8. Nec verum & propriè dictum ipsius Corporis & Sanguinis Christi in cœnâ sacrificium propitiarium.

9. Etsi quoque adorationem Christi (quam cæteroqui in actione sacræ cœnæ vel maximè necessariam esse, ultrò fatemur) non ad ipsa elementa, aut corpus aliquod invisibile sub iis latens, sed ad Christum ipsum à dextra Patris gloriosè regnantem dirigimus.

xo. Nequa-

10. Nequaquã tamen statuimus nuda, vacua, inania signa, sed potiùs id, quod significant, & obsignant, simul verè exhibentia, adeoque certissima media & efficacia instrumenta, per quã corpus & sanguis Christi, adeoq; Christus ipse cum omnibus suis beneficiis, singulis vescentibus exhibetur seu offertur, credentibus verò confertur, donatur, & ab ipsis in cibum & salutem animã acceptatur.

11. Nequaquam etiã negamus veram corporis & sanguinis Christi præsentiam, sed tantùm localem & corporalem præsentiam modum, & unionem cum Elementis substantialem: ipsam verò nobiscum præsentiam sanctè credimus, & quidem non imaginariam, sed verissimã, realissimã & efficacissimã; nempe ipsam illam Christi nobiscum unionem mysticã, quam ipsemet, ut per verbum promittit, & per symbola offert, ita per spiritum efficit, quamq; nos per fidem acceptamus; per caritatem sentimus, secundùm vetus illud dictum; *Motum sentimus, Modum nescimus, Præsentiam credimus.*

12. Vnde & patet, non solum virtutem, efficaciam, operationem, aut beneficia Christi nobis præsentari & communicari, sed inprimis ipsam substantiam corporis & sanguinis Christi, seu ipsam illam victimam, quã pro mundi vitã data est, & in cruce mactata, ut per fidem hujus victimæ communionem & cum Christo ipso unionem, consequenter etiã meritorum & beneficiorum, sacrificio ejus partorum, participes simus, & sicut ipse in nobis, ita nos in ipso maneamus.

13. Et quidem non tantùm quoad animam, sed etiã quoad corpus nostrum: Etsi enim, ut ore corporis rem terrenam, ita fide cordis, seu organo proprio, rem cœlestem acceptamus, secundùm veterem illum versiculum: *Ventrem, quod terimus, mentem, quod credimus, intrat:* tamen fide illã mediante, non solum animã, sed & ipsa corpora nostra, Christi corpori, per ejusdem spiritum ad spem resurrectionis & vitæ æternæ, inseruntur & uniuntur, ut simus caro de carne ejus, & os de ossibus ejus, adeoque unum cum ipso corpus mysticũ, quod Apostolus meritò dixit mysterium magnum esse.

14. Deniq; de ritibus hujus Sacramenti hoc saltem jam addimus, quod Christus ipse omnes ex calice bibere non minus, quàm panem edere, iusserit. Quodq; ritus ab ipso institutos ex parte aut toto abolendi, vel ad alienos fines ac usus transferendi, vel alios ritus, tanquam necessarios, sub Anathemate addendi, nemini mortalium potestas competat.

F I N I S.

877274

ULB Halle

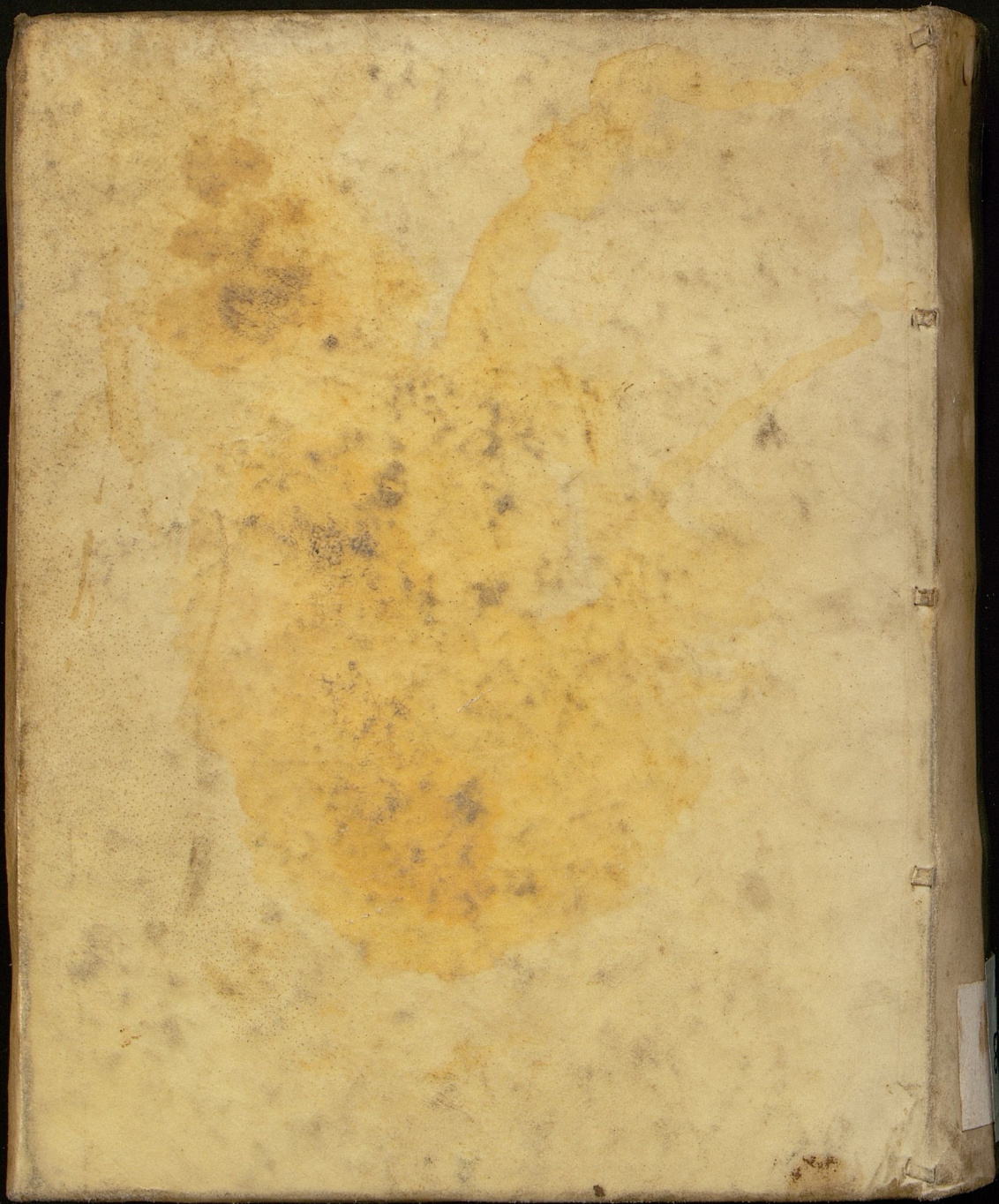
3

005 130 212

VD 17

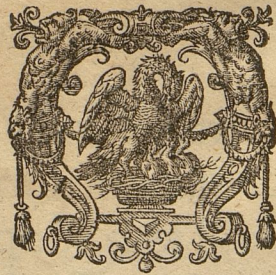

6
GEORGII CALIXTI
S. THEOL. D. ET IN
ACAD. IVLIA PRIMARII
PROFESSORIS
ANNOTATIONES
ET
ANIMADVERSIONES
IN CONFESSIO-
NEM,

Quam Thorunii Borussorum in instituto Colloquio An-
no c1o 1o cXLV. Reformati obtulerunt,
Post editionem Batavam minus emendatam
denuò correctius editæ.

BRVNSVVICI
Typis & sumptibus ANDRÆ DVNKERL.
c1o 1o c LV.